

BEZBJEDNOST

Novembar 2014 • Broj 8 • Godina III

M A G A Z I N

www.ascg.me

Prof. dr Lidija Čehulić Vukadinović

NATO nakon Velsa

ISSN (Online) 2336-9752

ČITAJTE JOŠ I O ISIS-U, SAJBER PRIJETNJAMA I ISTORIJATU CRNOGORSKE VOJNO-OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE

Crna Gora
Ministarstvo odbrane

Vojska
Crne Gore

Sadržaj

**Magazin
Bezbjednost**

**Izdavač
Atlantski savez Crne Gore**

**Osnivač i direktor
dr Savo Kentera**

**Glavni i odgovorni urednik
mr Vidak Latković**

**Uređivački odbor
dr Savo Kentera
Dragan Samardžić
Petar Baucal
dr Amadeo Watkins
mr Vidak Latković**

**Prevod
Đovana Elezović**

**Tehnički urednik
Željko Krgović**

**Fotografije
Aleksandar Jaredić
Arhiva Bezbjednosti
www.shutterstock.com
www.nato.int**

**Kontakt osoba
Azra Karastanović
Tel/fax:
+382 (0)20 51 08 06
+382 (0)20 51 08 07**

**e-mail:
office@ascg.me**

**Žiro račun
510-13089-58
SWIFT: CKBCMEPG
IBAN: ME2551000000001308958**

NATO NAKON VELSA – NA MARGINAMA SAMITA

Piše: Prof. dr Lidija Čehulić Vukadinović

strana 05

NATO SAMIT U VELSU: PROŠIRENJE I NACIONALNE PERSPEKTIVE ZEMALJA ASPIRANATA

Piše: Doc.dr Olivera Injac

strana 09

ISIS OŽIVLJAVA TEŽNJU ZA KALIFATOM

Piše: Farang Jahanpur

strana 12

NATO ANGAŽMAN U AVGANISTANU NAKON 2014. GODINE: NOVI BEZBJEDNOSNI RIZICI ILI USPJEŠNA BEZBJEDNOSNA TRANZICIJA?

Piše: Frosina Doninavska

strana 16

NOVI „HLADNI“ RAT

Piše: Šćepan Lašić

strana 20

MAKEDONSKO PITANJE I EVROATLANTSKA PERSPEKTIVA MAKEDONSKI „MELTING POT“

Piše: Dragana Marković

strana 24

ZAŠTITA NEVOJNIH OBJEKATA U RIZIČNIM ZONAMA

Piše: Srđan Popović

strana 30

GLOBALNI I CRNOGORSKI ODGOVOR NA SAVREMENE SAJBER PRIJETNJE – KAKO SE ODBRANITI?

Piše: dr Adis Balota

strana 36

RAZVOJ VOJNO OBAVJEŠTAJNE DJELATNOSTI U CRNOJ GORI (I DIO) OD TUĐEMILA DO OZNE

Piše: Srđa Martinović

strana 43

Uvaženi čitaoci,

Drago mi je da smo u prilici da nakon "pauze" izazvane nedostatkom finansijskih sredstava, ponovo otpočnemo publikovanje magazina "Bezbjednost". Zahvalnost što je magazin Bezbjednost ponovo pred vama dugujemo, prije svega, grupi mladih entuzijasta, koji su u proteklim mjesecima naporno radili na ovom projektu. Osim njih, svoj nemjerljiv doprinos dali su i naši vjerni prijatelji i članovi.

Novo izdanje magazina, kao što ćete i primjetiti, dolazi sa izmijenjenim konceptom, pri čemu smo se trudili da ostanemo dosljedni kvalitetu. Novi pristup ogleda se, prije svega, u tome što smo željeli da damo šansu mladim ljudima, budućim liderima i profesionalcima u svojim sferama interesovanja. Smatrali smo da i mladi ljudi moraju imati priliku da iznesu svoje stavove i mišljenja povodom nekih od najznačajnijih pitanja, i to ne samo u Crnoj Gori, već i šire. Zato ih podržimo i dajmo im šansu da se pokažu i da dokažu da u Crnoj Gori ima sposobnih mladih ljudi koji predstavljati budućnost naše zemlje.

Crna Gora je na samom pragu članstva u NATO. Preostali mjeseci u ovoj i predstojeća 2015. godina predstavljaju priliku, ali i veliku obavezu svima nama da uradimo najviše kako bi uspjeli u našem zajedničkom cilju – članstvu u NATO. Mogu slobodno reći da će ulazak Crne Gore u NATO predstavljati istorijski događaj u našoj istoriji, gotovo iste važnosti kao referendum 2006. kada smo nakon 88 godina obnovili nezavisnost naše države. Upravo ulaskom u NATO ovu nezavisnost ćemo i nepovratno potvrditi.

Kocka je bačena i do nas je samih da ispunimo posljednje, važne obaveze za prijem. Jačanje vladavine prava i pravne države, reforma bezbjednosnog sektora i javni dijalog su ključne oblasti u tom smislu. Upravo svjesni ovih obaveza, crnogorski Atlantski savez, kao pionir evroatlantskih integracija u našoj državi, daje konstantan doprinos javnoj diplomatiji, a magazin Bezbjednost je samo jedan u nizu naših napora. Stoga, podržite nas na način što ćete kao građanin, kompanija ili organizacija finansijski podržati ovaj zajednički projekat.

Na kraju, ostaje da čestitam svim članovima – mladim, ali i onim malo starijim, 8. godišnjicu rada Atlantskog saveza Crne Gore, uz obećanje da ćemo nastaviti i dalje da širimo vrijednosti evroatlantizma među našim sugrađanima, ali i uspjehe Crne Gore širom evroatlantske zajednice kojoj pripadamo.

Iskreno vaš,

dr Savo Kentera,

predsjednik Atlantskog saveza Crne Gore

” Crna Gora je na samom pragu članstva u NATO. Preostali mjeseci u ovoj i predstojeća 2015. godina predstavljaju priliku, ali i veliku obavezu svima nama da uradimo najviše kako bi uspjeli u našem zajedničkom cilju – članstvu u NATO. ”

NATO NAKON VELSA – NA MARGINAMA SAMITA

Piše: Prof. dr Lidija Čehulić Vukadinović

Samit NATO-a u Njuportu u Velsu bio je specifičan iz dva osnovna razloga. Prvo, samit u Velsu drugi je posthladnoratovski samit te organizacije u Ujedinjenom Kraljevstvu. Kao što su čelnici Saveza u Londonu 1990. godine u završnoj Deklaraciji definirali posthladnoratovske razloge postojanja Alijanse i njenu novu ulogu nakon rušenja bipolarizma, tako se i sada u Deklaraciji iz Velsa, četvrt vijeka nakon okončanja Hladnog rata, namjeravao postaviti temelj za jedan novi, drugačiji NATO, koji bi se adekvatnije uklopio u globalna međunarodna dešavanja. Na svojevrsan način, na samitu je trebalo da se osjeti duh šireg međunarodnog obilježavanja stote godišnjice početka Prvoga svjetskog rata u kom su pobijedile demokratske snage, dvadesete godišnjice osnivanja NATO-vog programa Partnerstvo za mir, te petogodišnjica NATO-vog posljednjeg proširenja.

Međutim, iznenadna ruska intervencija u Ukrajini i aneksija poluostrva Krim, samo četiri mjeseca prije održavanja samita, rezultirale su drugom, za Savez mnogo značajnijom, specifičnošću. Naime, cjelokupne pripreme održavanja samita u Velsu, uključujući i probleme o kojima su čelnici Saveza sa svojim partnerima primarno planirali da raspravljaju (uloga Saveza nakon završetka misije ISAF u Avganistanu krajem 2014, jačanje NATO-vih odnosa partnerstva, te zajednički rad na jačanju kapaciteta Saveza potrebnih za realizaciju globalne bezbjednosti) iznenada su zasijenjeni krizom u i oko Ukrajine. Pitanje odnosa s Ruskom Federacijom, gotovo preko noći, ponovno je postalo dominantno za Savez, asimetrične prijetnje bezbjednosti zasijenjene su strahom od mogućeg konkretnog ruskog vojnog napada na teritoriju članica Saveza (ruska intervencija na Baltik, Poljsku) ili zemlje partnere NATO-a (Finska, Gruzija), a transatlantski prostor, kolijevka osnivanja NATO-a, ponovo je postao primarni fokus NATO-vog interesa, ali i konkretnog vojnog djelovanja. Istina, danas je taj transatlantski prostor proširen zemljama bivšeg socijalističkog bloka, uključujući i bivše socijalističke republike glavnog hladnoratovskog NATO-vog nepri-

jatelja – SSSR-a. No, može se zaključiti da se NATO, u gotovo svim aspektima svog djelovanja, po drugi put u posthladnoratovskom periodu, treći put od svog osnivanja davne 1949. godine, ponovo fokusirao na Evropu. Paralelno sa diplomatskim naporima da se pronađe mirno rješenje ukrajinske krize, otvorenim oružanim sukobima na teritoriji Ukrajine, zaoštavanjem odnosa na relaciji SAD-Ruska Federacija, obustavljanjem diplomatskih, civilnih i vojnih aktivnosti NATO-a sa Moskvom, nametanjem sve strožijih finansijskih i ekonomskih sankcija od strane Zapada Ruskoj Federaciji, Rusija je detektovana kao prijetnja i konkretan, prepoznatljiv neprijatelj. Tako izražen anti-ruski stav NATO nije iskazivao od kraja Hladnog rata. Sumnje NATO-a prema nasljednici SSSR-a početkom 90-ih godina prošlog vijeka ublažavane su pozivima na multilateralnu saradnju svih aktera u novom svjetskom poretku. S vremenom, NATO i Moskva institucionalizuju svoje partnerske odnose (Partnerstvo za mir, Vijeće 19+1, razni ugovori o saradnji u borbi protiv asimetričnih prijetnji bezbjednosti). Čak ni privremena obustava diplomatskih odnosa 2008. godine zbog rata u Gruziji nije rezultirala trajnim prekidom saradnje NATO-a i Ruske Federacije. Možemo reći da je danas upravo Moskva, izazvavši krizu u i oko Ukrajine, omogućila NATO-u da preispita svoju dosadašnju politiku, odredi kon-

retne ciljeve svog djelovanja i fokusira se na njihovu adekvatnu realizaciju. Naime, sve dosadašnje interne politike NATO-a, u cilju njegove posthladnoratovske tranzicije i prilagođavanju globalnim međunarodnim odnosima nijesu dale očekivane rezultate. Od NATO-a se očekivalo da, kao najjača vojnopolička organizacija, rješava gotovo sve novonastale bezbjednosne izazove savremenog doba, bez obzira na karakter i mjesto njihovog izbijanja. U rascjepu između kolektivne bezbjednosti definisane Članom 5. osnivačkog ugovora o Sjevernoatlantskom savezu i želje da se održi i dokaže kao relevantna vojnopolička organizacija, NATO je i normativno u svojim Strategijskim konceptima (1991, 1999, 2010.) i deklaracijama sa svojih samita prihvatao najrazličitije bezbjednosne izazove kao svoje ciljeve te definisao brojne interne politike. Zbog nemogućnosti da se adekvatno ostvari široka lepeza postavljenih ciljeva i nedovršenosti internih procesa, imidž NATO-a pao je ne samo u tzv. nezapadnom svijetu, već i unutar samih članica Save-

za. Povratak NATO-a korijenima prilika je da se, nakon sumita u Valesu, bez obzira što se trajno rješenje krize u i oko Ukrajine koje bi zadovoljio sve involvirane aktere neće postići brzo, NATO jasnije odredi o svojoj budućoj ulozi u međunarodnoj zajednici.

Jedna od važnih internih politika koje je ostala nedovršena, a koja je za zemlje ostatka zapadnog Balkana možda i najvažnija, svakako je pitanje širenja Saveza na nove članice. Iako je tzv. open-door policy službeno i dalje politika Saveza, jasno je da je nakon 2009. godine, kada su u NATO ušle Albanija i Hrvatska, politika proširenja spuštена na listi prioriteta NATO-a. NATO svakako ima svoje razloge zašto na samitu u Velsu nije pozvao Crnu Goru u punopravno članstvo. Uvažavajući razloge koje je NATO naveo, a to su nedovoljne reforme crnogorskog bezbjednosno-obavještajnog sektora i nedovoljna borba vlasti protiv korupcije, da je ipak prosljedio poziv Crnoj Gori za članstvo NATO je mogao itekako profitirati. Naime, od svih zemalja kandidata, Crna Gora je institucionalno (članica MAP-a) i po cjelokupnom svom društvenom razvoju najbliža standardima Saveza. Niti jedna novoprimitljena zemlja u NATO nije ispunila 100 posto traženih uslova. U sklopu NATO-ve transformacije iz primarno vojne u vojnopoličku međunarodnu organizaciju, politike širenja i podrške demokratije, te želje da se što više zaustave ruski interesi, primanjem Crne Gore NATO bi pokazao svoju atraktivnost, vrijednost, demokratičnost u odnosu na Rusku federaciju. Sasvim je sigurno da Ukrajina i Gruzija neće tako brzo u NATO, dok Finska i Švedska imaju problema s javnim mijenjem oko eventualnog članstva. U trenucima traženja svog novog imidža i puta, NATO nije iskoristio svoju, do sada najuspješniju internu politiku - politiku proširenja, kao adut na relaciji NATO-Ruska federacija. Insistiranje na odnosima partnerstva (Mediterranski dijalog, Istanbulska inicijativa, Globalno partnerstvo) imalo je svakako svoju svrhu u vrijeme želje NATO-a da se prikaže i djeluje kao globalni akter. NATO-vi odnosi partnerstva, postojeći i eventualno novouspostavljeni u budućnosti, imaće i dalje svoju operacionalnu vrijednost za NATO. Ali trenutno, kada se upravo preko NATO-a ponovo definišu odnosi na relaciji SAD-Ruska federacija i kada je fokus međunarodne politike i NATO-a ponovno u Evropi, širenje Saveza na još uvijek nesređeni rubni dio Evrope dalo bi NATO-u dodatni vjetar u leđa na geopolitičkom, geostrategijskom i geoekonomskom (energetskom) planu. Tu priliku NATO je propustio, a Crna Gora svakako treba da izbjegne tzv. „makedonski sindrom“ usporavanja približavanja evroatlantskim i evropskim integracijama.

Princip NATO-vog out-of-area djelovanja i s tim povezanim razvojem kapaciteta za takvo djelovanje širom svijeta takođe treba preispitati. U posthladnoratovskoj borbi za opstanak, djelovanjem u BiH (Goražde), te u SR Jugoslaviji (Kosovo), NATO je pokazao svoju novu operaciono-taktičku vrijednost. Tragični događaji od 11. septembra 2001. godine ujedinili su sve članice Saveza i gotovo isto toliko nečlanica i partnera u NATO vođenoj misiji ISAF u Avganistanu. Uz uvažavanje svega postignutog u toj napaćenoj zemlji i odlučnosti Saveza da i nakon 2014. godine ostane na svojevrsan način uključen u Avganistanu, malo ko vjeruje da će avganistanske snage samostalno nakon 2016. godine moći da održavaju mir i sigurnost, te demokratski prosperitet Avganistana. Slično jedinstvo Saveznika nije iskazano u Libiji prilikom svrgavanja Gadafija s vlasti. O NATO-voj intervenciji u Siriji, koja bi možda spriječila uspostavu kalifata i ISIL, nije se ozbiljno ni raspravljalo. Slično je i sa krizama na Bliskom istoku, te širenju ebole u Africi. Zbog razlika u nacionalnim interesima članica Saveza, koalicija voljnih za djelovanje u savremenim globalnim krizama sve teže se formira. Tome svakako doprinosi i smanjenje vojnih budžeta u zemljama članicama Saveza, nedostatak adekvatnih ljudskih i tehničkih kapaciteta i resursa. Ukrajinsku krizu ponovo je iskoristio generalni sekretar NATO-a Rasmussen da pozove članice da izdvajaju predviđenih dva posto iz svojih budžeta za pitanja obrane. No, osim nekih

zemalja koja graniče sa tom kriznom regijom, ostale članice su se oglušile o njegovu molbu. Kao savez suverenih država, NATO nema mogućnost da natjera svoje članice da modernizuju svoje obrambene sastave, izdvajaju više za istraživanje i razvoj te visokosofisticirane tehnologije potrebne za suzbijanje savremenih izazova. Pitanje tehnološkog zaostajanja i sve većeg jaza između evropskih članica i SAD-a i dalje će ostati kamen spoticanja operacionalne sposobnosti Saveza. Programi poput Smart Defense ili različitih Regionalnih projekata članica Saveza po pitanju racionalizacije, umrežavanja tehnološko-vojne opreme ostvaruju se presporo i nedovoljno. Nije sve u nedostatku novca, problem je i u nedostatku međusobnog povjerenja između članica Saveza, pogotovo oko prenosa dijela nacionalnog suvereniteta na druge članice u tim projektima. NATO mora i iskrenije definisati odnos evropskih članica Saveza sa SAD-om. U svim ključnim spoljnopolitičkim i sigurnosnim dokumentima Obamine administracije jasno je napisano da je azijski prostor primarni fokus interesa SAD-a. NATO zbog toga ne treba da se ljuti. Evroatlantizam danas, kvantitativno i kvalitativno, počiva na čvrstim vezama kao nikada u svojoj istoriji. A da i vojni segment nije zapostavljen dokaz je odlučan, brz i snažan angažman američkih kopnenih, pomorskih i vazdušnih snaga na Baltiku, poljskoj, bugarskoj, rumunskoj teritoriji Saveza koji se graniči ili je vrlo blizu ukrajinskoj krizi, odnosno Ruskoj feder-

aciji. SAD je i podržao stacioniranje trajnijih NATO snaga u tom dijelu Saveza. Dakle, SAD nijesu napustile, niti zaboravile Evropu. Ali njihovi interesi kao ukupno još uvijek jedine supersile svakako su prošireni širom međunarodne zajednice. Hladnoratovska vremena kada je NATO bio najznačajnija i jedina institucionalna veza SAD i zapadnoevropskih saveznika su prošla. Danas, SAD i sa evropskim zemljama ima čitav niz bilateralnih ugovora, a i sa EU uspostavlja institucionalne veze (TTIP). SAD će još dugo ostati najjača članica Saveza, ali NATO je samo jedan forum američkog spoljnopolitičkog djelovanja. Vazdušne napade protiv islamskih terorista u Siriji ne izvodi NATO, već SAD sa svojim arapskim partnerima. SAD, kao uostalom i svaka druga punopravna članica NATO-a, ima pravo da bira gdje, kada i sa kim će djelovati u današnjem globalnom svijetu. I NATO se u svim svojim dokumentima zalaže za multilateralnu suradnju i različite oblike partnerstava.

Na kraju, ali ne manje važno, NATO će ponovo morati da uspostavi određen oblik saradnje s Ruskom federacijom. Krizom u Ukrajini, NATO je uvučen u širu mrežu američko-ruskih odmjeravanja snaga, preispitivanja američko-ruskih interesa i mogućnosti dometa njihovog djelovanja. Evroatlantski saveznici predvođeni SAD-om zagovaraju i svoje viđenje svijeta temeljenog na uspostavljanju demokratskih načela, dok Putin još uvijek prednost daje klasičnom realizmu i interesnim sferama. Zapad bi stabilnu Ukrajinu rado vidio u NATO-u i EU, a Putin je vidi kao tampon zonu između NATO-a i Ruske federacije. Zapad kontinuirano

od pada bipolarizma pokušava da izgradi jedan novi condor sanitaire oko Ruske federacije (širenje NATO-a i EU do ruskih granica), a Moskva se tome odlučno protivi, pa čak i po cijenu izazivanja kriza vojnim intervencijama (Gruzija, Ukrajina). Svaka vlada u Kremlju protivila se dolasku NATO-a na ruske granice i stacioniranju nuklearnog naoružanja na teritoriju postsocijalističkih novoprimljenih članica Saveza. Ruska federacija će se i dalje protiviti ulasku Ukrajine, Gruzije, Moldavije u NATO. Ukrajinska kriza, iako se otvoreni vojni sukobi proukrajinskih i proruskih snaga na terenu smiruju, a Zapad najavljuje popuštanje nametnutih sankcija Moskvi, ipak je dovela do nove militarizacije tog dijela Evrope. NATO i Ruska federacija, kao i SAD i Ruska federacija ipak imaju i neka zajednička područja djelovanja (povlačenje NATO snaga iz Avganistana ruskim koridorima, borba protiv terorizma, klimatske promjene, obavještajne djelatnosti, Arktik, siromaštvo, zarazne bolesti u svijetu i sl.). Ruska federacija je prevelika zemlja i na razne načine uključena i umrežena u savremene međunarodne tokove, da bi je NATO trajno ignorisao. Od svih navedenih problema i nedovršenih procesa, redefinisane odnosa s Moskvom zasigurno neće biti primarni cilj NATO-a. Ali s čim god da NATO počne, bolje je nego stavljanje vlastitih problema pod tepih i zadržavanje status quo-a. Dinamika međunarodnih odnosa zahtijeva i prilagođavanje NATO-a, ali prilagođavanje koje će više veze imati sa realnošću i mogućnostima ostvarenja zacrtanih ciljeva.

NATO SAMIT U VELSU: PROŠIRENJE I NACIONALNE PERSPEKTIVE ZEMALJA ASPIRANATA

Piše: Doc.dr Olivera Injac

Samit NATO Alijanse uvijek nosi izvjesna očekivanja i predviđanja, a naročito za zemlje aspirante jer su, sa stanovišta nacionalne perspektive, njihovi najveći interesi poziv za članstvo i rokovi koji su postavljeni za ispunjenje kriterijuma.

Na nedavno završenom Samitu u Velsu, definitivno nije prekinut kontinuitet od šest godina da se ova organizacija proširi, jer ni jedan aspirant nije pozvan u članstvo, a zadnja odluka o proširenju donijeta je na Samitu u Bukureštu 2008. godine. Politika „apstinencije od proširenja“ i ranije je bila prisutna u NATO-u, u prilog čemu govori i podatak da su posljednja tri kruga proširenja 1999., 2004. i 2009. godine realizovana u razmacima od pet godina (1999. - Češka, Poljska i Mađarska, 2004. - Bugarska, Estonija, Latvija, Litvanija, Rumunija, Slovačka i Slovenija, 2009. - Albanija i Hrvatska).

Politika NATO proširenja zasnovana je na zaključku da su vrata ove organizacije otvorena za sve evropske države koje su sposobne da preuzmu obaveze i odgovornosti koje sa sobom nosi članstvo, kao

i da su sposobne da doprinose bezbjednosti evroatlantske oblasti. Ovim se precizno iscrtavaju pravci kojim zemlje aspiranti, a to su Bosna i Hercegovina, Gruzija, Makedonija i Crna Gora, treba da usmjeravaju svoje aktivnosti i orijentacije.

Važno je istaći da se procedure pridruživanja sastoje od nekoliko faza koje nužno ne garantuju članstvo, a ovo se posebno odnosi na slučajeve kada NATO članice procijene da bi se odlukom o primanju nove članice narušio bezbjednosni ambijent saveza, kako ističe Thomas Szayna u svojoj studiji „*NATO Enlargement 2000-2015 - Determinants and Implications for Defense Planning and Shaping*“. Dakle, zemlja-ma aspirantima se unaprijed ne garantuje članstvo. Ovim stavom se direktno ukazuje da se procjena o članstvu za zemlje aspirante podupire bezbjednosnim i političkim interesima svih NATO članica pojedinačno i zajedno na nivou Alijanse. Nesporno je da zemlje aspiranti, primjenom ključnih mehanizama za pripremu (reformе kroz Intenzivirani dijalog i MAP), moraju dokazati da su izgradile kapacitete za prim-

jenju Vašingtonskog sporazuma i poštovanje njegovih principa, te da su dostigle određene političke, ekonomske i vojne kriterijume, kao i da su pripremljene da učestvuju u operacijama osiguranja bezbjednosti na nivou države i međunarodne zajednice.

Deklaracijom sa Samita u Velsu je ponovo potvrđena dosljednost Alijanse da primi u članstvo zemlje aspirantne, ali jedino ukoliko se takva odluka može smatrati progresivnom za samu Alijansu, jer prijem novih članica treba, prije svega, da koristi Alijansi (Deklaracija, paragraf 92). Ovim je nedvosmisleno istaknuto da su prioriteti Alijanse u cjelini iznad nacionalnih interesa zemalja aspiranata koje teže članstvu. Takođe, u Deklaraciji se ističe da će, prilikom prijema u članstvo, biti primijenjen individualni, a ne grupni pristup, jer će se o uspjehu aspiranata procjenjivati rezultati koje je svaka zemlja postigla (Deklaracija, paragraf 92). Ovim je naglašeno da će se nastaviti sa politikom „Otvorenih vrata“ (Open Door Policy), kako je propisano članom 10 Vašingtonskog sporazuma.

U Deklaraciji su neke zemlje aspiranti pozitivno ocijenjene (Crna Gora, Gruzija i Makedonija), a posebno za iskazane napore da dostignu standarde, a podstaknute su i da nastave sa reformama, koje - iako nisu još sasvim ispunjene i na dovoljnom nivou, proc-

jenjuje se da su usmjerene u dobrom pravcu. Nekim zemljama je ukazano da kasne sa reformama (BiH, Makedonija) i precizirana su očekivanja koja Alijansa ima u tom pravcu.

Pohvaljen je partnerski odnos aspiranata sa Zapadnog Balkana i doprinos u unapređenju međunarodnog mira i bezbjednosti kroz učešće u međunarodnim mirovnim misijama, ali i kroz doprinos regionalnoj stabilnosti.

Deklaracijom se ukazuje na najvažnije aspekte integracije aspiranata, a to su prije svega politički i bezbjednosni kriterijumi (reformacija sektora bezbjednosti, vladavina prava, demokratija, borba protiv organizovanog kriminala i korupcije i drugo).

Pojedinačna očekivanja od aspiranata usmjerena su prema prosperitetnijim okolnostima koje treba da stvore, a koji su ključni za njihove nacionalne perspektive, ako su zaista odlučni za članstvo u Alijansi. Tako se Bosni i Hercegovini ukazuje da je potrebno da završi prvi ciklus MAP-a u što skorijem roku i obezbijedi održavanje demokratskih izbora u oktobru 2014. godine, a Makedoniji da nastavi sa sprovođenjem reformi, posebno na planu uspostavljanja demokratije kroz omogućavanje demokratskog dijaloga, slobode medija, nezavisnosti pravosuđa i potpunog

uspostavljanja multietničkog društva zasnovanog na punoj implementaciji Ohridskog sporazuma.

Svakako da je Crna Gora najviše profitirala od ovog Samita, jer je dobila preciznu, obećavajuću poruku u pogledu zahtjeva i njihovog ispunjavanja, čime je, na neki način, zavrijedila specijalan status, ali i ozbiljna očekivanja da će biti sposobna da ostvari napredak do kraja 2015. godine. Glavni instrument za realizaciju reformi bezbjednosnog sektora i vladavinu prava u Crnoj Gori, prema stavu iz Deklaracije (paragraf 95), predstavlja Akcioni plan za članstvo (MAP) i intenzivirani i fokusirani razgovori radi dostizanja postavljenih ciljeva do predviđenog roka. Pored toga, istaknuto je da se od Crne Gore očekuje nastavak aktivnosti na jačanju podrške javnosti za članstvo u NATO.

Racionalan izbor Vlade Crne Gore je dokazan kroz dosadašnje reforme i unapređenje podrške javnosti za članstvo u Alijansi, ali u narednom periodu se očekuje da pokaže potpunu odlučnost da implementira kriterijume i suoči se sa „izazovima“ njihovog ispunjavanja da bi se priključila Alijansi, kako se navodi u paragrafu 95 Deklaracije sa Samita u Velsu.

Ovaj NATO Samit je potvrdio da su svi aspiranti sa Zapadnog Balkana ostali na „dugoj stazi“, kako je definiše Thomas Szayna u pomenutoj studiji, koja

predviđa apsolutne pripreme za članstvo i nedvosmisleno ističe insistiranje na ispunjavanju kriterijumima.

„Pozdravljamo značajan napredak koji je Crna Gora ostvarila na polju reformi, njenu konstruktivnu ulogu u regionu Zapadnog Balkana, kao i njen doprinos međunarodnoj bezbjednosti, uključujući kroz angažovanje u Avganistanu. Prepoznajući napredak Crne Gore u pravcu članstva u NATO, Alijansa se saglasila da otvori intenzivirani i fokusirani dijalog sa Crnom Gorom, kao i da će ministri vanjskih poslova procijeniti napredak Crne Gore najkasnije do kraja 2015. godine sa ciljem odlučivanja o upućivanju poziva Crnoj Gori da se pridruži Savezu. Ovaj dijalog će biti sproveden uporedo sa procesom Akcionog plana za članstvo (MAP). U međuvremenu, očekujemo od Crne Gore da nastavi da ulaže napore u pravcu pružanja odgovora na preostale izazove, posebno u vezi sa vladavinom prava i kompletiranjem reforme bezbjednosnog sektora. Takođe pozdravljamo porast podrške javnog mnjenja u Crnoj Gori za članstvo u NATO i ohrabrujemo nastavak napora u ovoj oblasti. (Paragraf 95, Deklaracija sa NATO samita u Velsu)

ISIS OŽIVLJAVA TEŽNJU ZA KALIFATOM

Piše: Farang Jahanpur

Za razliku od zapadnog svijeta, religija i dalje igra dominantnu ulogu u životima ljudi na Bliskom istoku. Kada je riječ o podjeli na sunite i šiite, ne treba praviti paralelu sa razlikama između katolika i protestanata u savremenom Zapadu, već treba imati na umu vjerske ratove u Evropi (1524-1648) koji se mogu svrstati među najokrutnije i najsmrtonosnije u historiji.

Kao što Stogodišnji rat u Evropi nije bio zasnovan samo na religiji, tako i konflikt između sunita i šiita ima različite uzroke koji su, doduše, često bili pooštravani religijskim razlikama. Razne grupacije koriste religiju kao izgovor za poziv na mobilizaciju snaga protiv svojih protivnika.

Još otkako su SAD ohrabrine saudijske i pakistanske vlasti da organizuju i koriste borce džihadiste nakon sovjetske invazije na Avganistan 1979. godine, do uspona Al Kaide i terorističkih napada 11. 09. 2011. godine, praćenih invazijom na Avganistan 2001. godine i Irak 2003. godine, kao i vojnih intervencija u Pakistanu, Jemenu, Somaliji, Libiji, Siriji i drugim zemljama, izgleda da su Sjedinjene Države postigle efekat suprotan ruci Midasa, u smislu da je svaka kriza „dodirnutu rukom SAD-a“ pretvorena u prah.

Sada, sa usponom ISIS-a i drugih terorističkih organizacija, čitav Bliski istok je u plamenu. Bila bi najveća ludost zanemariti ovaj pokret ili potcijeniti ga kao lokalni ustanak koji će prestati sam od sebe, te ignorisati njihov apel upućen velikom broju marginalizovanih i razočaranih sunitskih militanata.

U pogledu njihove ideologije, fanatizma, surovosti, teritorija koje su već okupirali i njihovih regionalnih i možda čak globalnih ambicija, ISIS se može smatrati najvećom prijetnjom još od Drugog svjetskog rata, koja bi mogla da promijeni mapu Bliskog istoka, geografiju regiona nastalu nakon Prvog svjetskog rata, kao i da dovede u pitanje interese Zapada u Persijskom zalivu i šire.

Kada je Islam nastao u arapskim pustinjama prije nekih 1400 godina sa beskompromisnom porukom monoteizma i sloganom: „Alah je jedini bog, a Muhamed je njegov prorok“, promijenio je okolnosti na Arapskom poluostrvu i formirao religiju i civilizaciju koja i dan danas okuplja više od 1,5 milijardi pristalica u svim djelovima svijeta i predstavlja većinsku vjeru u 57 zemalja članica Organizacije islamske konferencije.

Za razliku od mnogih prethodnih proroka koji nisu doživjeli uspjeh svoje misije, u slučaju Islama, ne samo da je Muhamed uspio da u ime Islama ujedini Arape na čitavom Arapskom poluostrvu, već je uspio i da oformi državu u kojoj je vladao preobraćenim muslimanima kao njihov prorok i gospodar. Stvaranje umeta ili zajednice svih vjernika za vrijeme Muhamedovog života u Medini, kao i kasnije u čitavoj Arabiji, jedinstvena je pojava u historiji religije.

Shodno tome, dok većina religija teži ka idelnom stanju ili „kraljevstvu Božijem“, muslimani gledaju unazad na period Muhamedove vladavine u Arabiji kao na idealno stanje. Stoga, pobožni musliman želi da se ugleda na život i učenja proroka, posebno njegovu vladavinu u Arabiji i smatra ih najvišim standardom idealne vjerske vlasti.

Zbog toga su Salafi, oni koji su okrenuti salafu ili ranim ocima i precima, uvijek bili privlačni za mnoge muslimane fundamentaliste. Biti Salafi za muslimane znači odbaciti moderen svijet i pratiti primjer proroka i ranih kalifa.

Kada je 1516-1517. godine vojska otomanskig sultana Selima I zauzela Siriju, Palestinu, Egipat i muslimanska sveta mjesta u Arabiji, sultan je preuzeo titulu kalifa i samim tim se Otomanska imperija takođe smatrala sunitskim kalifatom.

Iako neki muslimani, a posebno mnogi Arapi, nijesu priznavali otomansku vladavinu kao kalifat, taj naziv

je zadržala sve do pada Otomanskog carstva nakon Prvog svjetskog rata kada je kalifat zvanično ukinut 1922. godine.

Pad posljednje islamske imperije nije bio uznemirujući samo sa političke i vojne tačke gledišta, već su sa krajem kalifata suniti izgubili i vjersku vlast koja ih je ujedinjavala.

Mnogima na zapadu je teško da razumiju osjećaj bola i poniženja koje mnogi muslimani suniti imaju kao rezultat onoga što su pretrpjeli u prethodnom vijeku. Kako bi stekli bolji uvid, trebalo bi da zamisle moćnu hrišćansku imperiju koja je, nakon mnogo vjekova postojanja, pala usljed muslimanskih osvajanja i da je, pored gubitka imperije, papska vlast istovremeno ukinuta.

Nestajanjem kalifata, sunitske države su ostale bez kormilara, podijeljene među stranim silama koje su im nametale ekonomsku, vojnu i kulturološku dominaciju, kao i svoja vjerovanja i životni stil. Osjećaj bola i poniženja koji su mnogi muslimani trpjeli još od pada Otomanske imperije i snažna težnja za njenim obnavljanjem se nastavljaju.

Kako bi stavile so na ranu, prije kolapsa Otomanske imperije, zapadne sile, a posebno Velika Britanija, obećale su Arapima da će im, ukoliko se pobune protiv Otomana, nakon rata biti dozvoljeno da oforme islamski kalifat na području koje obuhvata sve arapske zemlje koje su pod vlašću Otomanske imperije.

Caliphate

Ne samo da su ova obećanja ostala neispunjena, već su u sklopu Sajks-Pikotovog sporazuma, 16. maja 1916. godine, Velika Britanija i Francuska tajno planirale da međusobno podijele arapske zemlje i čak su obećale Istanbul Rusiji. Pored toga što ujedinjeni arapski kalifat nije bio oformljen, Balforovom deklaracijom je cionistima velikodušno ponuđen dio arapske teritorije koji Britanija nije posjedovala, i to u svrhu formiranja „nacionalnog ognjišta za jevrejski narod“. Prema riječima Vinstona Čerčila, Britanija je prodala isto parče zemljišta (na koje nije ni polagala pravo) dvijema stranama istovremeno.

Kolonijalna era se završila gotovo uporedo sa vojnim pučevima u koje su bili uključeni oficiri koji su bili sposobni da se bore protiv strane okupacije. Od kampanje Kemala Ataturka, preko uzdizanja Reza Kana u Iranu, Gamala Abdela Nasera u Egiptu, Muamara Gadafija u Libiji, pa sve do vojnih pučeva u Iraku i Siriji, koji su kasnije doveli do uspostavljanja Baas vlada Hafiza el Asada u Siriji i Abd el Karim Kasima, Abdul Salam Arifa i Sadama Huseina u Iraku, skoro sve zemlje Bliskog istoka ostvarile su svoju nezavisnost putem vojnih pučeva.

Iako su novi vojni lideri uspjeli da uspostave red sa druge strane nišana, oni su bili neupućeni u historijsko, religijsko i kulturološko porijeklo svojih nacija, a koncept demokratije i ljudskih prava im je bio sasvim stran.

U odsustvu bilo kakvog civilnog društva, demokratskih tradicija i društvene slobode, jedini izbor za mase koje su željele da se mobilišu protiv vladavine svojih vojnih diktatora bio je da se okrenu vjeri i koriste džamije kao svoj štabove.

Usponi vjerskih pokreta, kao što su Muslimansko bratstvo u Egiptu, Enahda pokret u Tunisu, Front islamskog spasa u Alžiru i Al-Dava u Iraku, posmatrani su kao glavna prijetnja od strane vojnih vladara i nemilosrdno su potisnuti.

Glavni nedostatak savremenih režima Bliskog istoka jeste to da ne samo da nisu u stanju da uključe islamističke pokrete u vlast, već ne uspijevaju ni da ih uključe društvo na bilo koji smislen način.

Zbog toga je poslije konstantnih poraza, podjela i ponižavanja, uvijek postojala težnja za oživljavanjem kalifata među sunitkim muslimanskim militantima, posebno Arapima, čije su zemlje vještački podijeljene i prepuštene dominaciji Zapadnog kolonijalizma, a kasnije vojnih diktatora. Čak i samo izgovaranje riječi „islamski kalifat“ izaziva nalet adrenalina kod mnogih sekularnih sunita.

Neuspjeh vojnih diktatura i marginalizacija, pa čak i eliminacija vjerski orijentisanih grupa, doveli su do

uzdizanja žestokog ekstremizma i terorizma. Teroristička grupa Islamska država koristi ovakvu situaciju kako bi opravdala težnju za ponovnim uspostavljanjem kalifata.

Izvor: IPS News Agency

Američki general Džon R. Alen na čelu koalicije protiv Islamske Države

Američki general u penziji Džon R. Alen, bivši zapovjednik američkih snaga u Avganistanu, imenovan je na mjesto koordinatora međunarodne koalicije protiv Islamske Države (IS), objavio je Stejt Department.

“Državni sekretar Džon Keri je objavio imenovanje generala Džona Alena na mjesto specijalnog izaslanika predsjednika za koaliciju protiv Islamske Države”, rekla je zamjenica portparola Meri Harf. On će odgovarati državnom sekretaru Džonu Keriju.

Njegov pomoćnik će biti Bret MekGurk, diplomata u Stejt Departmentu zadužen za Irak i Iran.

General Alen je bio komandant NATO Međunarodnih snaga za podršku bezbjednosti (ISAF) od 2011. do 2013. godine.

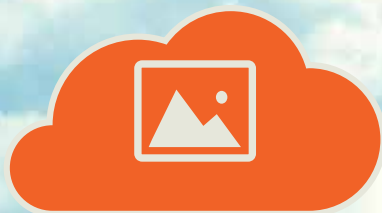
U Afganistanu je nadgledao povlačenje 33.000 Amerikanca koji su poslani kao pojačanje krajem 2009.

ZAŠTITIMO Premreženo Nebo

ČIKOM d.o.o.
informatički inženjering

ADRESA: Dalmatinska 78,
Podgorica
Tel. 020 218181
web: www.cikom.com
e-mail: info@cikom.com; prodaja@cikom.com

NATO ANGAŽMAN U AVGANISTANU NAKON 2014. GODINE: NOVI BEZBJEDNOSNI RIZICI ILI USPJEŠNA BEZBJEDNOSNA TRANZICIJA?

Piše: Frosina Doninovska

Dok NATO nastavlja sa povlačenjem svojih trupa iz Avganistana, postavljaju se pitanja o budućoj ulozi Alijanse u svijetu. Do kraja ove godine NATO će morati da povuče sve trupe iz Avganistana. Pitanje je kakva će biti uloga NATO-a nakon 31. decembra 2014. godine? Tog dana će se duga i izazovna misija Međunarodnih snaga za podršku bezbjednosti (ISAF) NATO-a završiti i bezbjednost u Avganistanu biće u rukama samih Avganistanaca. Međutim, ovo ne znači da će se angažman NATO-a u Avganistanu i završiti, već će samo značiti kraj borbi. Od tog trenutka, NATO će se fokusirati na obučavanje, savjetovanje i pružanje pomoći Vladi Avganistana na svom putu u predstojećoj „deceniji transformacije“.

Od 2003. godine, glavni cilj NATO-a u Avganistanu bio je da pomogne avganistanskim vlastima da omoguću efikasnu bezbjednost širom zemlje, kao i da osiguraju da Avganistan nikada više ne bude utočište teroristima. Posvećenost NATO-a Avganistanu nakon

2014. godine je nesporna i malo ko može dovesti u pitanje napore koji se ulažu kako bi Avganistan bio što spremniji da preuzme punu kontrolu za svoju bezbjednost krajem 2014. godine. Štaviše, buduća posvećenost NATO-a Avganistanu će vjerovatno biti ograničena na pružanje pomoći, savjetovanje i obuku u okviru manje misije obuke.

Zadatak NATO-a u Avganistanu bio je da primjenom specifičnih metoda olakša transformaciju avganistanskih oružanih snaga. U ovom svojstvu, NATO misija obuke u Avganistanu (NTM-A) ima dvije uloge: ulogu socijalizera, u kojoj NATO radi na prenošenju normi i praksi koje se smatraju ključnim kako bi oružane i snage za sprovođenje zakona bile efikasne i odgovorne. Sa druge strane, u cilju povećanja šansi za postizanje održivih izmjena normi i praksi, Alijanse mora da radi i na obezbjeđivanju dovoljnog nivoa ontološke strukture među ključnim zagovornicima promjena.

U nedavno potpisanom strateškom partnerskom sporazumu između Avganistana i Sjedinjenih Država navodi se da će većina NATO trupa biti povučena do kraja 2014. godine i da će avganistanske bezbjednosne snage preuzeti vodeću ulogu u obezbjeđivanju nacije. Sjedinjene Države će pružati ograničenu podršku u narednoj deceniji u vidu obuke i podrške u borbi protiv terorizma, ali će spisak obaveza prepustiti velikim silama u regionu, a naročito rivalima Indiji i Pakistanu.

Sa pozitivne strane, u Avganistanu je došlo do značajnog slabljenja vojnih snaga avganistanskih Talibana nakon primjene „plima“ strategije od strane ISAF-a i Avganistanskih nacionalnih bezbjednosnih snaga (ANSF) u periodu od 2009. do 2011. godine. O tome svjedoči pad broja napada neprijatelja i veća sposobnost da se detektuju improvizovane eksplozivne naprave. Još jednim pozitivnim pokazateljem konsolidacije avganistanske vlade može se smatrati proces ponovne integracije nižerangiranih članova Talibana, od kojih je oko 5.600 njih razoružano, a zatim zaposleno u lokalnim zajednicama.

NATO je već započeo diskusiju o obimu i obliku svog angažovanja u Avganistanu nakon 2014. godine. Ali-

jansa će se vjerovatno usredsrediti na obuku i opremanje ANSFA-a, dok će SAD preuzeti vodeću ulogu u antiterorističkim operacijama van okvira NATO-a i ova misija će biti usmjerena protiv ostataka vođstva Al Kaide.

Novo misije u Avganistanu će vjerovatno biti sprovedene u okolnostima stalne unutrašnje političke nestabilnosti i rizika od nasilja. Jačanje ISAF misije u proteklom godinama i širenje ANSF-a doprinijelo je padu negativnog trenda avganistanske bezbjednosti i pomoglo da se spriječi kontranapad Talibana. Uprkos tome, opasnost od nastavka pobuna i raznih oblika terorističkih napada će i dalje postojati. Održavanje avganistanskih snaga na sadašnjem nivou do makar 2018. godine bio bi simbol jakog dugogodišnjeg partnerstva između Zapada i Avganistana. Nova misija je neophodna i kako bi ANSF ponovo preuzele kontrolu nad bezbjednošću u zemlji. Međutim, kako bi se to postiglo, ne treba se ograničiti samo na obuku, već treba uključiti i obavještajne podatke, logistiku i opremu za podršku ANSF-u.

Prema riječima nekih posmatrača, prvi put od kraja Hladnog rata, nakon decembra 2014. godine, NATO neće imati dobro definisanu vojnu misiju. To pokreće

važnu debatu o budućnosti NATO-a i njegovoj misiji u obezbjeđivanju globalnog mira i bezbjednosti. Drugi smatraju da ukoliko NATO želi da postoji kao odbrambena alijansa, njene trupe ne moraju biti prisutne na terenu da se bore u sukobima na udaljenim mjestima. Prema posljednjem, vrijeme je da NATO napravi pauzu od aktivnog angažovanja u međunarodnim sukobima i da se vrati svojoj glavnoj misiji, takozvanom zadatku iz Člana 5. – direktnoj odbrani NATO teritorije.

Mnogi se pitaju šta će se desiti sa Avganistanom nakon povlačenja NATO trupa 2014. godine. Prema mom mišljenju, Avganistan će i dalje biti opasno mjesto s obzirom na činjenicu da je stopa siromaštva u zemlji i dalje na visokom nivou i da je dokazano da je koncept „liberalne nacionalne države“ teško primijeniti.

Kako bi se omogućila stabilnost u zemlji, postoji nekoliko pristupa koji bi mogli dati pozitivne rezultate ukoliko se pravilno primijene. Prvo, uvođenje federalnog sistema moći koji će prenijeti veliki dio moći na regionalne aktere s obzirom na činjenicu da cen-

tralna vlast uopšte nema jak autoritet. Drugi pristup jeste uključivanje Talibana u avganistansku vladu. I ovo bi, međutim, predstavljalo izazov imajući u vidu da je nedavni pokušaj da se postigne dogovor sa Talibanima propao nakon što su američke trupe usmratile veliki broj civila.

Strategija povlačenja NATO-a i buduća sudbina Avganistana postaju glavna globalna tema. Odgovor na pitanje zašto će NATO povući svoje trupe iz Avganistana može se naći u ograničenju vojne moći Zapada. SAD i njeni saveznici su sada primorani da ponovo razmotre cijelokupnu strategiju o tzv. ratu protiv terorizma.

Avganistan koji sada ostavljaju može biti veća bezbjednosna prijetnja nego prije invazije. Danas se Al Kaida proširila na mnoge djelove svijeta. Pored toga, problemi u Avganistanu se već prenose na susjedne zemlje kao što je Pakistan. Ipak, ukupni uticaj učešća NATO-a biće vidljiv u godinama koje slijede.

Izvor: *A Different View Blog*

**Consulting
Cyber - security
Protection services**

8 Marta 68/a

81000 Podgorica

Montenegro

Tel +382 20 662 668

E mail: office@cspsolution.com

Security Consulting

**Cyberspace and IT Security
Secured communications**

Protection Services

NOVI „HLADNI“ RAT

Piše: Lašić Šćepan, Atlantski savez Crne Gore

Ukoliko uzmemo u obzir postojeće prilike na globalnoj političkoj sceni i u međunarodnim odnosima, jasno je da će početak XXI vijeka zaraditi ekskluzivno mjesto u knjigama istorije kao jedna od ključnih prekretnica u razvoju ljudske civilizacije. Od sjevernih obala Afrike, preko područja nekadašnjeg Persijskog carstva pa sve do zapadnih granica Ruske Federacije, stari religijski antagonizmi, političke nesuglasice i konflikti interesa nekontrolisano prerastaju u nepotrebno prolongirane oružane sukobe. Da bi situacija bila još teža, politički, ekonomski, socijalni, pa i ekološki faktori koji su poslužili kao pogodno tlo za opstanak i produbljivanje postojećih problema samo dobijaju na intenzitetu s obzirom da mirnog razrješenja nema na vidiku. Tako stagnacija u ovom začaranom krugu onemogućava prevazilaženje sve prisutnije segregacije u konfliktnim zonama i opora-

vak iz već odavno narušenih globalnih ekonomskih trendova, a postojeća nestabilnost kao da ohrabruje nove nemire, pa bi se moglo reći da smo svjedoci praktičnog ostvarivanja teorije slomljenih prozora i to na makrosocijalnom, štaviše, globalnom nivou.

U ovom opštem metežu, pažnja javnosti posebno je usmjerena na potencijalno najopasnije žarište sukoba danas – prolongiranu krizu u Ukrajini koja je uzrokovala rekonstruisanje hladnoratovske atmosfere na svjetskom spoljnopoličkom planu. Ovoga puta, Zapad je bliži ruskim granicama nego ikada i zajedno sa novim istočnoevropskim saveznicima ima mogućnost da dovede Rusiju u nezgodnu poziciju, a uz to je jasno i ko treba da odigra ključnu ulogu. Očigledno je da su u pitanju visoki uloz, pogotovo uzimajući u obzir istrajnost obje strane u težnji da učvrste svoj uticaj u Ukrajini bez obzira na već vidljive posljedice

i moguću ekspanziju konflikta do nepoželjno širokih razmjera. Zbignjev Bžežinski je još 1997. godine u svojoj knizi „Velika šahovska tabla“ sveobuhvatno objasnio: „...Ukrajina predstavlja novo i važno polje na evroazijskoj šahovskoj tabli i geopolitički stožer, jer samo njeno postojanje u vidu nezavisne države pomaže transformaciju Rusije. Bez Ukrajine, Rusija prestaje da bude evroazijska imperija...“ Rusija je od početka bila svjesna značaja Ukrajine, vrijednosti koju ona predstavlja u očima Zapada, kao i njenog specifičnog geo-političkog položaja između dvije interesne struje. Stoga je još u doba Jeljcina stvorena ideja o Zajednici nezavisnih država, što je, između ostalog, i bio prvi korak Moskve u pravcu održavanja Ukrajine na kratkom odstojanju. Bez obzira na kvalitet odnosa, bilo je očigledno da će područje obuhvaćeno Zajednicom nezavisnih država kad-tad postati poprište sukoba zapadnih i ruskih političkih interesa. Međutim, pitanje na koje se još uvijek ne može sa sigurnošću dati konkretnan odgovor glasi: Kako na miran način postići konsenzus?

Ruski predsjednik Vladimir Putin očigledno neće lako odustati od svojih ambicija, a Zapadu ponestaje opcija u smislu iznalaženja rješenja koje bi odgovaralo

uspostavljanju i održavanju željenog bezbjednosnog sistema u Evropi. Postoje barem tri razloga koji još uvijek otežavaju rješavanje ovog konflikta u kratkom vremenskom roku.

Kao prvo, kada je riječ o predsjedniku Putinu, kocka je bačena i više nema povratka, a jedino istrajnost u započetoj kampanji održava njegov rang u očima ruske javnosti i državnog aparata. Zanemarujući prijetnje daljim sankcijama, on otvoreno opravdava prisvajanje Krima i neophodnost pružanja zaštite ruskom stanovništvu u istočnoj Ukrajini pri čemu dobija nevjerovatnu podršku ruskog naroda. Odlučnost i smirenost u situacijama „sam protiv svih“ ruski narod prepoznaje kao kvalitet lidera na kojeg se cijela nacija može osloniti, čak i u delikatnim situacijama kao što je ova. To na izvjestan način objašnjava jačanje rejtinga predsjednika Putina u očima ruske nacije usljed ovih, u najmanju ruku riskantnih, odluka na spoljno-političkom planu. Zbog toga za zvaničnu Moskvu odustajanje nije opcija, čak ni dugoročno gledano.

Drugo, da je sredstvo razbijanja „opsade“ Krima i istočne Ukrajine bilo u vidu brze i oštre vojne reakcije, ionako delikatna situacija eskalirala bi do stadijuma konkretnog i neizbježnog rizika po bezbjed-

nost istočne Evrope, što bi dalje stvorilo povod za uključivanje vojnih snaga zemalja članica NATO u oružani sukob, te širenje konflikta do razmjera svjetskog rata. Naravno, planeta nije u stanju da prođe kroz takav scenario, a uostalom prema riječima Alberta Ajnštajna: „Mir se ne može očuvati silom, može se postići samo razumijevanjem.“

Predsjednik Putin je iskoristio takvu situaciju još na Krimu tako što je pod budnim okom svjetske javnosti, praćen tek povremenim izražavanjem neodobravanja iz Vašingtona i Brisela, uspio da bez većih prepreka sprovede referendum i izvrši aneksiju kao da se radi o procesu koji se može obaviti neopaženo i preko noći. Štaviše, u Rusiji nijesu imali potrebu za opravdavanjem takvog postupka jer, u očima zvanične Moskve, optužbe za kršenje međunarodnog prava nemaju efekta nakon miješanja SAD-a u suverenitet Iraka, Avganistana, Libije, a sada i veoma bitnog „polja na šahovskoj tabli“ – Ukrajine. Naime, u Rusiji dominira mišljenje o neopravdanosti sezanja Bijele kuće u suverenitet drugih država s ciljem „širenja slobode i demokratije“ putem vazdušnih napada, dugih vojnih misija, izgradnje vojnih baza na teritorijama drugih suverenih država i putem istrajnih propagandnih kampanja koje su poslužile, između ostalog, i kao okidač za „obojene revolucije“ po bivšim sovjetskim republikama istočne Evrope. Možda je na ovakva uvjerenja mislila njemačka kancelarka Angela Merkel kada je, ne baš tako davno, nakon jednog telefonskog razgovora sa ruskim predsjednikom Putinom javno izjavila da on „živi u svom svijetu“. Ukoliko je to posrijedi, možemo očekivati da će tendencije Moskve u vezi sa Ukrajinom ostati nepokolebljive tokom dužeg vremenskog perioda.

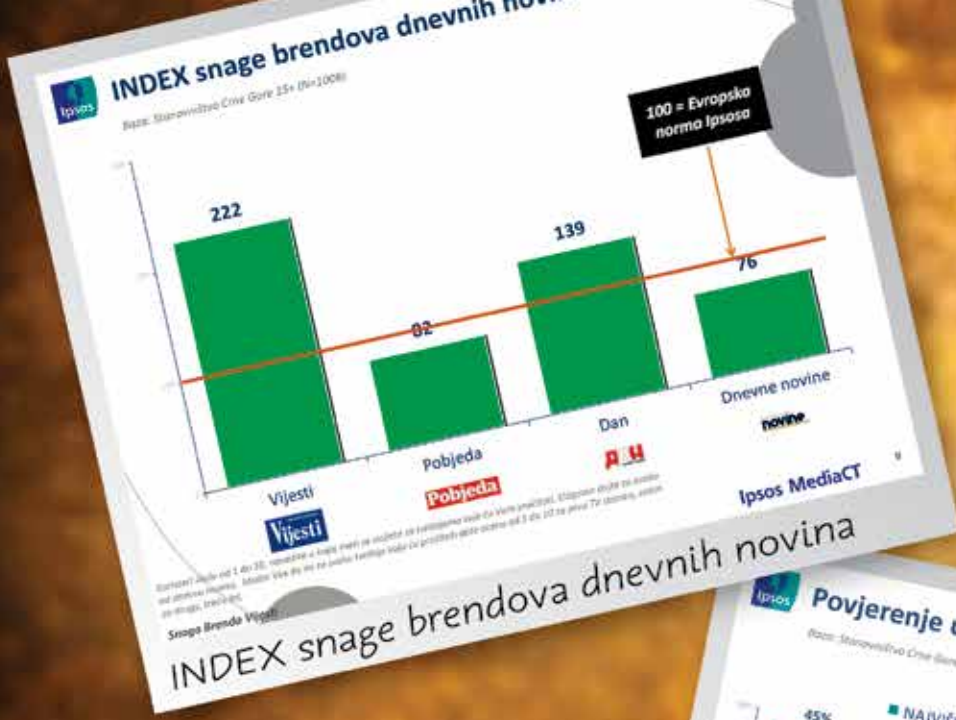
U svakom slučaju, nezahvalno je, pogotovo sada, određivati negativca u ovom svijetu koji definitivno nije crno-bijeli i u kom je ugrožena objektivnost zbog toga što je jedino izvjesno da se istina više ne otkriva, već konstruiše po potrebama i ambicijama onoga koji je u mogućnosti da kontroliše šta će biti plasirano u javnost.

Treći faktor, koji još uvijek održava situaciju na istoku Evrope napetom, više je ekonomske prirode. Prema zvaničnim podacima, prihodi od izvoza nafte i gasa u EU činili su preko pola prihoda federalnog budžeta i čak 70% ukupnog izvoza Rusije tokom 2012. godine, pa se postepena i odmjerena primjena sankcija prema Rusiji u domenu trgovine i finansija od početka postavila kao adekvatno sredstvo da se odloži eventualno širenje uticaja sa istoka do razmjera jako rizičnih po bezbjednost u Evropi. Iako neminovne, ove sankcije predstavljaju mač sa dvije oštrice iz više ra-

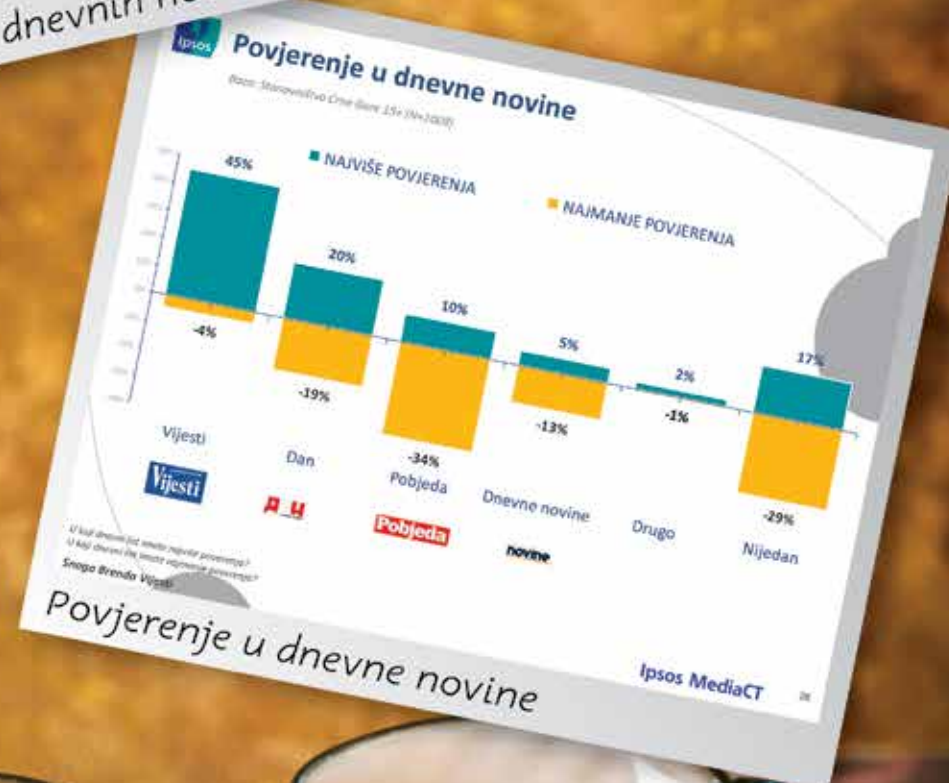
zloga. Naime, sankcije usmjerene na tehnološki razvoj u domenu modernizacije ruskih naftnih rafinerija i postrojenja za eksploataciju nafte, mogle bi lako da dodatno naruše ravnotežu na tržištu energenata s obzirom da će ubrzo izazvati nestašicu naftnih derivata širom Evrope zbog nedostatka vremena za preorijentisanje na druge izvore snabdijevanja. Očigledno je da je teško izbjeći širenje negativnih posljedica sankcija i van ruskih granica pa je preporučljivo postepeno smanjivanje zavisnosti zemalja članica Evropske unije od ruskog gasa kroz dugoročni plan ograničavanja uvoza energenata iz Rusije, iako to daje istovremeno i drugoj strani prostora da se adaptira na novonastalu situaciju i, u krajnjoj liniji, čini nesvrsishodnim napore usmjerene ka postizanju ciljeva sankcija. S druge strane, naglo opadanje uvoza ruskih energenata u Evropu bi u kratkom vremenskom roku proizvelo još više štete nego koristi na obje strane, a pogotovo u Ukrajini, pri čemu bi se jedino ukazala pogodnija prilika za Kinu da zaključi povoljan trgovinski ugovor sa ruskim snabdjevačima. Međutim, Ukrajina čija ekonomija balansira na ivici bankrota, ostaće barem za sada na dobitku zahvaljujući tome što je ukrajinski predsjednik Petro Porošenko potpisao Sporazum o trgovinskom i ekonomskom pridruživanju sa Evropskom unijom. Evropska tržišta će ostati otvorena za ukrajinsku robu, a Ukrajina će moći da zadrži svoje takse za evropsku robu do kraja 2015. godine. Prema zvaničnim podacima, Ukrajina je posljednjih nekoliko godina imala dosta povoljne trgovinske odnose sa članicama EU - više od 25% ukrajinskih izvoznih proizvoda je već bilo plasirano na evropsko tržište, što svjedoči da su kompanije u ovoj zemlji spremne za adaptaciju na standarde Evropske unije po pitanju spoljne trgovine. Ipak, treba napomenuti da se radi o procesu kojim će tek biti omogućeno da Ukrajina uživa pune benefite učešća na međunarodnom tržištu.

Takođe, treba uzeti u obzir da trenutak za primjenu sankcija ovog tipa ne ide u korak sa potrebom za ublažavanjem situacije jer zima dolazi i sa njom porast potražnje gasa na tržištu, a evropska privreda se još uvijek nije u dovoljnoj mjeri oslobodila energetske zavisnosti od Rusije.

Sve su prilike da će se nastaviti neizvjesnost i to ne samo u ekonomskoj sferi, dok opstaje nada da se konflikt još više ne zakomplikuje makar do momenta kada se ukaže prava prilika za mirno rješenje. Na koji god način se desi rasplet ovog novog „hladnog“ rata, sigurno je da će imati jak efekat na geopolitičku sliku i karakter međunarodnih odnosa.

INDEX snage brendova dnevnih novina

Povjerenje u dnevne novine

Hvala na povjerenju.

Vijesti nezavisni dnevnik više od novine.

MAKEDONSKO PITANJE I EVROATLANTSKA PERSPEKTIVA

Piše: Dragana Marković, Atlantski savez Crne Gore

Posljednja faza političke istorije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije potvrdila je tezu Adama Mičnika da je upravo nacionalizam krajnji stadijum komunizma. Novi element koji utiče na problem nacija i nacionalizma je izuzetno ubrzanje procesa globalizacije posljednjih decenija i njen uticaj na pokretanje i pokretljivost ljudi. Zahvaljujući tehnološkoj revoluciji koja je dovela do promjena u cijeni i brzini transporta i komunikacija, dugoročni emigranti 21. vijeka, za razliku od onih iz 19. vijeka, više nisu odsječeni od svojih domovina. Tu je sada internet, povremene posjete ili „nacionalizam na daljinu“ emigrantskih organizacija koje finansiraju politička tijela u njihovim domovinama.

POSEBNOST MAKEDONSKOG KONFLIKTA

Nakon početka raspada Jugoslavije 1991. godine ponovo je otvoreno pitanje o budućnosti Vardarske Makedonije. Državno ime „Republika Makedonija“

je formalno naslijeđen, ali nije dobio univerzalno međunarodno priznanje, kao ni pitanje o formalnoj političkoj nezavisnosti. Iste godine, Skupština Makedonije usvojila je Deklaraciju za suverenu i nezavisnu državu Makedoniju u kojoj se navodi da su „građani Republike Makedonije napisali, u demokratskom duhu, novu stranicu duge Makedonske istorije za uspostavljanje nezavisnosti i suvereniteta Makedonije kao države“. Novi pravni i politički okvir nezavisne i suverene države je zatvoren usvajanjem Ustava 17. novembra 1991. godine. U januaru naredne godine, pod pritiskom Grčke, usvojena su dva amandmana kojima se navodi da Republika Makedonija nema teritorijalne pretenzije prema bilo kojoj susjednoj državi, dok drugi amandman predviđa da se Republika Makedonija, štiteći prava svojih sunarodnika u drugim državama, neće mješati u suverena prava ili unutrašnja pitanja tih država.

Danas postoje tri osnovna pitanja (problema) u vezi

sa „makedonskim pitanjem“:

- Da li će makedonska državna teritorija biti podijeljena između slovenskih Makedonaca i etničkih Albanaca koji čine preko 30% ukupnog stanovništva Makedonije?
- Da li će svi članovi međunarodne zajednice priznati ime „Republika Makedonija“ prema makedonskom Ustavu iz 1991. godine ili će nastaviti da koriste formalni naziv koji je i danas u upotrebi od strane Ujedinjenih nacija „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“?
- Ima li Makedonija teritorijalne pretenzije nad drugim djelovima geografsko-istorijske Makedonije koji se nalaze u Grčkoj (Egejska Makedonija) i Bugarskoj (Pirinska Makedonija) nakon Drugog balkanskog rata 1913. godine?

» Ima li Makedonija teritorijalne pretenzije

nad drugim djelovima geografsko-istorijske

Makedonije? »

Na samom početku tranzicije, Makedonija se suočila sa stranim političkim i ekonomskim pritiscima. Na osnovu mišljenja pojedinih eksperata, ovi pritisci – neefikasna privatizacija i ekonomsko restrukturiranje – značajno su umanjili ekonomski učinak i

prouzrokovali masovna otpuštanja, ozbiljan pad životnog standarda i rapidno povećanje siromaštva. Ovakva situacija stvorila je preduslove za eskalaciju dinamične akcije i reakcije, posmatrano kroz okvir društveno-bezbjednosne dileme. Usvajanjem prvog Ustava nezavisne Republike Makedonije od strane etničkih Makedonaca, a bez podrške i saglasnosti albanskih Makedonaca, stvorio se motiv za reakciju Albanaca koji se ogledao u formi referenduma za podjelu i stvaranje nezavisne Republike Ilirida. Pored ovog razvoja situacije, nekoliko događaja koji su se desili 90-tih u Makedoniji rezultirali su etničkim konfliktom između Albanaca i Makedonaca. Prvo, osporavana upotreba zastave Republike Albanije od strane lokalnih vlasti u opštinama Tetovo i Gostivar, kao i potpuno odstupanje od državne zastave Makedonije, izazvalo je žestoke sukobe sa policijom. Drugo, poraz na parlamentarnim izborima 1998. godine Socijaldemokratskog saveza (SDSM), partije sa pomirljivim stavovima prema etničkim manjinama. Albanci, prilično frustrirani sporim progresom u njihovim naporima da dobiju jednaka prava, daju svoju političku podršku Demokratskoj partiji Albanaca (DPA). Samim tim izbori su doveli na vlast koaliciju nacionalističkih partija obje etničke grupe. Treće, nekoliko bombaških napada se desilo u Makedoniji tokom proljeća 1998. Oslobođilačka vojska Kosova (OVK) preuzela je odgovornost za neke od napada, posebno u Gostivaru, Kumanovu i Prilepu.

DEMOGRAFIJA V. PROBLEM

Makedonija posjeduje veoma specifičnu etničku mapu. ”

Imajući u vidu trenutno demografsko stanje uslovljeno raseljavanjem stanovništva, ratovima, političkim i ekonomskim faktorima, da se zaključiti da Makedonija posjeduje veoma specifičnu etničku mapu. Prema podacima sa popisa iz 1948. godine, ukupan broj Makedonaca iznosio je 789,648 stanovnika ili 68.49 % ukupne populacije. Sa druge strane, ukupan broj albanaske populacije iznosio je 197,389 stanovnika ili 17.12 %. Do 2002. godine, ovaj broj se znatno povećao i dostigao broj od 25.17 % ukupnog stanovništva, dok Makedonca ima 64.17 %. Posljednji pokušaj popisa stanovništva, koji je trebalo da se održi tokom oktobra 2011. godine, prekinut je usljed nesporazuma članova Komisije albanske i makedonske nacionalnosti, nakon čega je uslijedila njihova kolektivna ostavka.

Na osnovu ovih podataka možemo zaključiti da je broj albanske populacije u Makedoniji u stalnom porastu u odnosu na etničke Makedonce - djelimično kao rezultat većeg rasta populacije. Takvo povećanje neminovno vodi novoj strukturi etničko-teritorijalne mape Makedonije, često stvarajući enklave koje često, u određenim okolnostima, imaju negativan uticaj na bezbjednosnu situaciju u zemlji.

Tokom NATO intervencije na Kosovu, koja je rezultirala izbjegličkom krizom, 379,523 izbjeglica je potražilo sklonište na teritoriji Makedonije. Ukupno 287,423 izbjeglica ostalo je na teritoriji Makedonije tokom čitavog trajanja krize, dok su 92,100 izbjeglica utočište pronašli u ostalim zemljama regiona. Usljed ovih dešavanja, populacija Makedonije je povećana za 14.77 %. Uz podršku međunarodne zajednice, veliki broj izbjeglica se vratio svojoj zemlji porijekla, dok su pojedini ostali u Makedoniji na legalan ili pak ilegalan način. Ovo je uticalo na povećanje albanskog stanovništva i samim tim na podršku određenim etničkim ciljevima. Takođe, kriza na Kosovu je znatno usporila ekonomiju Makedonije, posebno industrijsku proizvodnju, građevinarstvo i poljoprivredu.

Kriza na Kosovu je znatno usporila ekonomiju Makedonije, posebno industrijsku proizvodnju, građevinarstvo i poljoprivredu. ”

U ovom kontekstu, veoma teška socijalna i ekonomska situacija samo je povećala jaz između već podijeljenih Albanaca i Makedonaca. Prije eskalacije samog konflikata u Republici Makedoniji bilo je više od 300,000 nezaposlenih i 50% onih koji nisu primali platu više mjeseci. Tokom ovog perioda, ekonomski rast pao je za više od 10%. Pod ovim okolnostima broj siromašnih i socijalno ugroženih ljudi se konstantno povećavao. Kako su tenzije rasle, Albanci su krivili Makedonce za nedostatak saosjećanja za izbjeglice, dok su mnogi Makedonci počeli da gledaju potencijalne OVK pripadnike u izbjeglicama i u članovima albanskih manjina, što se na kraju ispostavilo tačnim. Pod ovim uslovima, strahovi političkih elita u Makedoniji da bi zemlja mogla da bude uvučena u oružani konflikt bili su opravdani.

U avgustu 2001. godine takozvani Ohridski okvirni sporazum, u čijem zaključenju su posredovale zapadne sile, zaustavljen je dalji razvoj situacije koji je vodio u neizbježan građanski rat između zajednica kosovskih Albanaca u sjevernoj Makedoniji (vojno organizovanih u Narodnooslobodilačkoj vojsci) i makedonskih snaga. Ovim sporazumom uveden je albanski jezik kao zvanični jezik Makedonije, dok je pokrenuta administrativna decentralizacija i uključivanje Albanaca u vladu, vojsku i policiju. Proces se pokazao kao veoma uspješan. Makedonija je opstala i sada sebe vidi kao jedinstven primjer multi-etničko-religioznog društva. Makedonija smatra da je primjer za region iako se suočava sa mnogim problemima, uključujući visoku stopu nezaposlenosti (30%) i korupcije, poput drugih zemalja u regionu koje vode borbu protiv organizovanog kriminala imajući u vidu da su neke kriminalne bande i dalje veoma aktivne. Štaviše, prema podacima „Transparency International“, vodeće međunarodne nevladine organizacije koja se bavi pitanjem korupcije, 71% Makedonaca plaća mito za javnu uslugu.

Makedonija je opstala i sada sebe vidi kao jedinstven primjer multi-etničko-religioznog društva. ”

INTEGRACIONA BLOKADA

Pristupanje Makedonije NATO-u je na čekanju od 2008. godine. Ni po pitanju evropskih integracija države nije urađeno mnogo više, iako je Makedonija zemlja kandidat od 2005. godine. Nažalost oba procesa su usporena zbog aktuelnog „spora oko imena“ iako je „Makedonija“ prepoznata pod ustavnim imenom od strane svih zemalja EU, osim Grčke. Na NATO samitu u Bukureštu 4. aprila 2008. godine, Hrvatska i Albanija su pozvane da se pridruže NATO-u, dok Makedonija nije dobila poziv zbog prigovora Grčke iako je ispunjavala standarde za pristupanje ovoj vojno-političkoj alijansi. Makedonija je već ranije jasno stavila do znanja da se slaže sa tim da uđe u NATO pod prelaznim imenom „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“, kao što je i određeno Prelaznim sporazumom. Pred održavanje samita u Bukureštu, a pod pritiskom SAD da se nađe rješenje, Makedonija je prvi put pristala na drugačije ime pod kojim bi nastupala na međunarodnoj sceni. Prihvatila je „konačan prijedlog“ medijatora UN-a Metjua Nimeca da naziv „Republika Makedonija (Skoplje)“ koristi kao ime na internacionalnom nivou. Međutim,

Grčka je odbacila taj prijedlog i prekršila Prelazni sporazum. Ovim je NATO indirektno ojačao poziciju Grčke.

Odluke koje su donijete na samitu u Bukureštu izazvale su veliko razočaranje makedonskih građana svih etničkih grupa. Nepristupanje NATO savezu je posebno razočaralo Albance, za koje ovaj Savez „na čijem čelu se nalazi Amerika“ nije samo bezbjedno važan. Oni prema Savezu imaju veoma emotivan odnos. Mnogima od njih se ne sviđa što moraju da plaćaju cijenu odbrane imena zemlje „koje njima ne znači ništa, ali većini stanovništva znači sve“. Razočaranost u proces ulaska u NATO neposredno je uticala i na atraktivnost procesa pristupanja EU, što vodi ka „dezintegraciji mita o evroatlantskim integracijama“, koji održava klimavi ohridski mir.

” Razočaranost u proces ulaska u NATO

neposredno je uticala i na atraktivnost

procesu pristupanja EU. ”

IMA LI PERSPEKTIVE?

Za Makedoniju i širi region Zapadnog Balkana, deklaracija o nezavisnosti Kosova i stvaranje nove države 17. februara 2008. godine označava finalni korak u dezintegraciji Federativne Republike Jugoslavije i novo poglavlje ovog regiona. Realizacijom političkog, ideološkog i istorijskog cilja kosovskih Albanaca, postavlja se pitanje kakav će uticaj nova država imati na bezbjednosnu i političku situaciju u Makedoniji i državama u neposrednoj blizini gdje je nastanjeno i albansko stanovništvo (Južna Srbija, Crna Gora i Grčka). Ideja nezavisnog Kosova nije krajnji cilj, već konačna težnja za ujedinjenjem svih teritorija okupiranih od strane etničkih Albanaca, posebno onih država koje su odbile da priznaju nezavisnost Kosova. Ovo pitanje je posebno aktuelno u Makedoniji posljednjih godina zbog albanske etničke manjine. Uprkos eskalaciji i prevenciji sukoba u prvoj polovini 2001. godine, glavni uzrok konflikta između dvije etničke grupe nije eliminisan. Ovo je potvrđeno 2008. godine kada je Vlada Makedonije pretrpjela veliku političku krizu koju je bilo moguće riješiti jedino putem prijevremenih parlamentarnih izbora. Takođe, sukobi u Makedoniji u 2012. godini idu u prilog ovoj tezi. Nasilje u makedonskim gradovima počelo je u januaru 2012. godine nakon protesta muslimana zbog navodne uvrede prema Islamu, kada je tokom karnevala u selu Vevčani, jedna od maski na satiričan način ismijavala svetu knjigu muslimana - Kuran. Uslijedio je niz incidenata kao i višestruko ubistvo kod Železarskih jezera kada su pronađena tijela petorice Makedonaca, od kojih su četvoro stradalih bili mladići životne dobi između 18 i 20 godina. Na sukobe u Skoplju reagovao je Ministarstvo unutrašnjih poslova Makedonije, kao i sama ministarka Gordana Jankulovska koja je pozvala na smirenje tenzija. Pored ministarke, mnogi političari pozvali su pojedince na smirivanje situacije, dok su stručnjaci u Makedoniji upozorili da se ovakva situacija ne smije zanemariti i da je treba riješiti prije nego što dođe do sukoba većih razmjera. Makedonska policija je 1. maja 2012. godine izvela akciju kodnog imena „Monstrum“ tokom koje je privedeno 20 radikalnih islamista osumnjičenih za ubistvo petorice Makedonaca. Policija sumnjiči tri lica da su direktni izvršioци ubistva, od kojih je jedan uhapšen, a preostala dvojica su u bjekstvu.

” Ideja nezavisnog Kosova nije krajnji cilj, već konačna težnja za ujedinjenjem svih teritorija okupiranih od strane etničkih Albanaca.”

Sve dok se ne riješe ova pitanja unutar Makedonije, kao i spor sa Grčkom oko imena, država neće biti u stanju da zvanično počne pregovore o članstvu sa Evropskom unijom, kao ni da dobije poziv od strane NATO-a. Svakako da bi pronalaženje rješenja za Makedoniju značilo snažan podsticaj za građane, ali i sami proces evropskih integracija. U neku ruku, ovaj proces se vezuje za odnose etničkih Makedonaca i etničkih Albanaca, pa bi dalja blokada ovog procesa potencijalno mogla dovesti do pogoršanja međunacionalnih odnosa. Kako bi pronašli rješenje za ovaj kompleksan etnički konflikt (sa svim političkim, socijalnim i drugim aspektima) potrebno je obezbijediti dvije stvari. Prvu, volju i konsenzus svih političkih strana (makedonske i albanske), kao i drugih djelova društva, da se uspostavi kulturni i civilizacijski okvir koji bi omogućio dalji razvoj multikulturalizma. Drugo, spremnost susjednih država i međunarodne zajednice, uključujući međunarodne vladine organizacije (EU, UN, NATO, OEBS, itd.), ali i druge subjekte koji se zalažu za stabilnost u regionu, da obezbijede političku, ekonomsku i drugu pomoć koja bi olakšala proces stabilizacije regiona, uzajamni kompromis i stvaranje aranžmana između etničkih zajednica za nastavak zajedničkog života u jednoj zemlji. Na kraju, svaki trend dezintegracije u Makedoniji ima direktne i neizbježne posljedice na Kosovo, kao i na cijeli region. Ukoliko bi Makedonija ponovo sklznula u konflikt, sigurno se ne bi zadržao unutar njenih sadašnjih granica. Ovo pitanje je veoma važno i za Crnu Goru imajući u vidu teritorije koje su nastanjene albanskim manjinama.

SAVE THE DATE!

JUNE, 4 - 6

2015 JUBILEE

BUDVA - MONTENEGRO

WWW.2BS.ME

GOVERNMENT OF MONTENEGRO

ZAŠTITA NEVOJNIH OBJEKATA U RIZIČNIM ZONAMA

Piše: Srđan Popović, CSP

Veliki broj organizacija svoje poslovne aktivnosti obavlja na tržištima u razvoju, tržištima prepunim izazova za poslovanje i stabilnost operacija, ali i bezbjednosnih izazova i prijetnji za živote svojih zaposlenih. Primjena odgovarajućih strategija suprotstavljanja izazovima je od esencijalnog značaja u sprečavanju gubitaka - od onih izazvanih prekidima poslovnih aktivnosti zbog iznenadnih promjena u poslovnom ambijentu do onih izazvanih agresivnim akcijama terorističkih organizacija, često praćenim gubitkom života ili materijalnim štetama.

Prisutna neizvjesnost, karakter rizika i vrste prijetnji u sredinama koje vojnim prisustvom uspostavljaju stabilnost i omogućavaju razvoj društva i demokracije, uslovljava primjenu složenih i kompleksnih mjera kojima bi se trebalo štititi ključne vrijednosti, a prvenstveno životi ljudi. Prisustvo stranih trupa doprinosi da se kao pripadnici vojske identifikuju i druga lica čiji karakter boravka u ratnoj zoni ima ne-vojni karakter, a čime se zaštita ovih lica, njihovih organizacija i mjesta na kojima borave i rade dodatno usložnjava. U odabiru meta pogodnih za napad, teroristi nakon sprovedene opservacije najčešće odabiraju metu koja će izazvati dovoljnu medijsku pažnju i koja ima manji stepen zaštite od čvrsto obezbijedenih vojnih baza. Odgovor na terorističke prijetnje koje karakteriše stalna evolucija taktike dejstva, sve veća utreniranost i osposobljenost terorista koji nekad

demonstriraju elemente dejstva pripadnika specijalnih jedinica, mora biti kompleksan, odlučan i snažan, uz primjenu mnoštva mjera koje se pružaju po dubini prostora koji se štiti. Cjelovitost sistema mora biti ostvarena primjenom ofanzivnih i defanzivnih taktika djelovanja u cilju sprečavanja nastanka događaja, otkrivanja događaja u ranim fazama, uspješnu odbranu i brz oporavak u slučaju incidenta. Psihološka stabilnost pripadnika obezbjeđenja može imati presudnu ulogu u borbi sa onima koji napadaju sa namjerom da u toj borbi daju život i u čijoj taktici nema povlačenja.

” Psihološka stabilnost pripadnika obezbjeđenja može imati presudnu ulogu u borbi sa onima koji napadaju sa namjerom da u toj borbi daju život i u čijoj taktici nema povlačenja. ”

Vrijednost, koja se izražava hiljadama ljudskih života u civilnim bazama, u okruženju gdje je rizik od terorističkih napada određen brojem 4, na skali do 5, uslovljava izuzetno ozbiljan odgovor i kontinuirano praćenje nivoa prijetnje, spremnost na trenutni

odgovor i prelazak iz stanja prividne pasive u progresivnu dinamiku sa ciljem rješavanja nastale prijetnje. Objekti za smještaj civilnih radnika, pripadnika međunarodnih organizacija, dobijaju elemente obezbjeđenja tvrdih vojnih baza.

” Bitno je zapaziti da je aktivnost usmjerena na adekvatno upravljanje identifikovanim rizicima, ne i na njihovu eliminaciju. ”

Aktivnosti obezbjeđivanja objekata za smještaj civila podrazumijevaju primjenu svih mjera potrebnih za uspjeh operacija koje se odvijaju u bazama, uz omogućavanje što veće slobode aktivnosti i poslovnih operacija kroz odgovarajuće upravljanje prisutnim rizicima i primjenom mjera kojima se smanjuje ranjivost šticećenih vrijednosti i izloženost tih vrijednosti prijetnjama iz redovnog okruženja. Bitno je zapaziti da je aktivnost usmjerena na adekvatno upravljanje identifikovanim rizicima, ne i na njihovu eliminaciju. Kao odgovor na rizike i prijetnje, mjere koje se primjenjuju moraju uključiti mjere za odbranu, mjere za povećanje stepena sigurnosti, mjere za zaštitu zdravlja, kao i bezbjednosne mjere, posebno mjere na zaštiti perimetra o kojima će ovdje uglavnom biti riječ. Mjere na zaštiti perimetra imaju za cilj držanje prijetnje izvan sigurne zone i treba im posvetiti posebnu pažnju.

ODBIJANJE PRIJETNJE

” Idealna taktika podrazumijeva primjenu mjera kojima se kreira ambijent koji ne pogoduje razvoju bezbjednosnog incidenta. ”

Idealna taktika podrazumijeva primjenu mjera kojima se kreira ambijent koji ne pogoduje razvoju bezbjednosnog incidenta. Set ofanzivnih i defanzivnih mjera trebalo bi da ostvari efekat odbijanja napadača i usmjeravanja prijetnje na druge, manje zaštićene ciljeve. Razmjena obavještajnih podataka često igra ključnu ulogu u prevenciji napada jer svaka informacija

o postojanju konkretne prijetnje rezultira podizanjem nivoa budnosti, uvođenjem novih mjera, zabranom određenih aktivnosti, kako na samom lokalitetu koji se obezbjeđuje, tako i u njegovoj okolini. Saradnja sa službama bezbjednosti i vojnim snagama čije su aktivnosti usmjerene na identifikaciju potencijalnih izvršilaca u spoljnoj sredini i eliminaciju prijetnje prije sprovođenja napada, značajno doprinosi kvalitetu obezbjeđenja ne-vojnih objekata. Postojanje dodatne kontrole na javnoj površini, kontrolno-propusnih punktova na prilaznim koridorima, plasiranje informacija o podršci tzv. QRF (Quick Reaction Force) timova, primjena planskih aktivnosti i mjera kontra-obavještajne zaštite, te drugih mjera, produbljuju zonu obezbjeđenja i pomjeraju tačku detekcije prijetnje i registrovanja napada na prostor izvan perimetra koji se štiti čime se u osnovi onemogućava nastajanje incidenta ili se on inicira dalje od ključnih vrijednosti i dobija vrijeme za reakciju službi obezbjeđenja.

Kako u prostoru izvan perimetra, tako se i stvaranjem tzv. “stand-off” distance između perimetarskog zida i “sigurne zone” objekta, koju smo najčešće koristili za parking prostor ili obavljanje manje važnih procesa, realizuju neke od anti-terorističkih mjera koje za cilj imaju zaštitu od dejstva tzv. VBIED (Vehicle-Born Improvised Explosive Device) napada. Ojačavanjem spoljnog perimetra postavljanjem “T-wall” betonskih prepreka, koje usmjeravajući talas eksplozije ublažavaju njegovo dejstvo, kao i HES-CO barijera, koje apsorbuju udarni talas eksplozije i smanjuju mogućnost nastanka povreda sekundarnog tipa, nastalim od betonskih elemenata fortifikacijskih prepreka uništenih u eksploziji, umanjuje se mogućnost nekontrolisanog prodora. Želimo da napad usmjerimo na tačke na kojima očekujemo napad terorističkih grupa, a gdje ponovo primjenom odgovarajućih mjera djelujemo na slabljenje efekta iznenađenja napadom, usporavanja samog napada i stvaranja uslova za neutralisanje napada na mjestima koja su udaljena od ključnih vrijednosti koje se štite.

KONTROLA NA PERIMETRU

Kontrolno-propusna mjesta često predstavljaju slabije tačke perimetarskog zida sa specifičnom problematikom koja zahtijeva rješenje koje balansira između potrebe da se omogući brzina protoka lica i vozila i potrebe da se pruži odgovarajući nivo zaštite vrijednostima unutar objekta. Situaciju dodat-

no usložnjava to da veliki broj ljudi i vozila u naj-frekventnijim časovima, pretvara kontrolno-propusni punkt u metu pogodnu za napad.

” Kontrolno-propusna mjesta često predstavljaju slabije tačke perimetarskog zida sa specifičnom problematikom koja zahtijeva rješenje koje balansira između potrebe da se omogući brzina protoka lica i vozila i potrebe da se pruži odgovarajući nivo zaštite. ”

Zahtjevi procesa i bezbjednosna problematika tjeraju na poštovanje propisa u kreiranju rješenja za kontrolno-propusne punktove. Analiza protivnika i taktike dejstva, snaga resursa kojim raspolaže i prednost koju bi mogao ostvariti iznenadnim napadom na kontrolno-propusnom punktu, mora biti „istopljena“ primjenom pasivnih mjera za ublažavanje efekta napada i sprečavanje brzog napredovanja prema dubini prostora koji se štiti.

U redovnoj proceduri najčešće primijenjene mjere podrazumijevaju upotrebu opreme za sniman-

je podvožja vozila koja ulaze, upotrebu pasa za traženje eksploziva, ali i privremeno oduzimanje mobilnih telefona dok je vlasnik telefona u krugu objekta koji se štiti. U pojedinim aplikacijama moguća je primjena softvera za inteligentnu analizu video snimka sa ciljem detekcije neuobičajenog ponašanja u neposrednoj okolini objekta, kretanja ili detekcije ostavljenog objekta u određenoj zoni i na drugim mjestima, a koje podižu nivo bezbjednosti upotpunjujući rad ljudi na osmatračnicama i stvarajući kontinuiran, objektivni nadzor nad spoljnim perimetrom, alarmirajući nadzorni centar u slučaju detekcije neuobičajenog ili neočekivanog događaja u definisanoj zoni. Ukoliko je moguće, inteligentna analiza video snimka se može koristiti i za prepoznavanje tablica vozila koja se nalaze na spisku sumnjivih, te iniciranje funkcija aktivnih barijera za sprečavanje ulaska vozila i lica, kao i alarmiranje službe obezbjeđenja.

Raspored ljudstva angažovanog na obezbjeđenju, njihova koncentracija na određenim tačkama, budnost i osmatranje okoline, tražeći da se uoče karakteristični signali koje emituju oni koji svjesno i sa namjerom žrtvuju sebe, mora biti takva da pruži zaštitu dovoljnom koncentracijom snaga uz istovremenu zaštitu ljudstva od direktnog napada i izbjegavanja stvaranja mete pogodne za realizaciju napada.

PERCEPCIJA JE REALNOST

” Slika koju o sebi stvara služba obezbjeđenja, opremljenost pripadnika službe, njihovo samopouzdanje i opšta slika o sistemu zaštite sigurno će biti analizirana kod onih koji imaju negativne namjere u procesu donošenja odluke o meti i načinu napada. ”

Sprovođenje opservacije i prikupljanja podataka o meti je nezaobilazna aktivnost u pripremi terorističkog napada, te je stoga potrebno stvoriti sistem zaštite informacija, omogućiti nadzor nad unutrašnjim perimetrom i identifikaciju sumnjivih ljudi i događaja. Provjere identiteta i eventualne povezanosti sa terorističkim organizacijama oso-

ba koje ostvaruju poslovne kontakte obavezne su kako na početku saradnje, tako i u toku iste sprovođenjem periodičnih provjera.

Slika koju o sebi stvara služba obezbjeđenja, opremljenost pripadnika službe, njihovo samopouzdanje i opšta slika o sistemu zaštite sigurno će biti analizirana kod onih koji imaju negativne namjere u procesu donošenja odluke o meti i načinu napada. Percepcija koja se ima o sistemu zaštite i pripadnicima obezbjeđenja može uticati na vjerovatnoću nastajanja napada.

Odnos kojim se uvažavaju kulturološke, vjerske i druge razlike u sredini u kojoj se obavlja zaštita je veoma važan. Izgradnja odnosa sa lokalnom sredinom na mikro-lokaciji treba biti na spisku redovnih aktivnosti kojima menadžment, pa i dio menadžmenta koji se bavi bezbjednošću, poklanja pažnju.

GLOBALNI I CRNOGORSKI ODGOVOR NA SAVREMENE SAJBER PRIJETNJE – KAKO SE ODBRANITI?

Piše: dr Adis Balota,

Računari su postali sastavni dio svakodnevnih aktivnosti u tolikoj mjeri da je nemoguće odvojiti rizike povezane sa računarima od rizika u poslovanju, odbrani, zdravstvu, energetici, zaštiti privatnosti itd. Vrijedna državna imovina i kritične kritične informacione infrastrukture sada su u opasnosti i putem interneta.

Opšta upotreba interneta nastavlja da se povećava. Nažalost, u ovom dinamičnom, rasprostranjenom i povezanom okruženju, sajber napadi se dešavaju vrlo brzo i mogu se proširiti preko cijelog svijeta za samo nekoliko minuta, bez obzira na granice ili nacionalnu nadležnost. Kao rezultat, postoji sve veća potreba za komunikacijom, koordinacijom, analizom i odbranom od sajber napada kroz različite poslovne oblasti i državne okvire.

” Sajber napadi se dešavaju vrlo brzo i mogu se proširiti preko cijelog svijeta za samo nekoliko minuta. ”

Nacionalna bezbjednost najvećih sila današnjice, počiva na četiri kamena temeljca i to na:

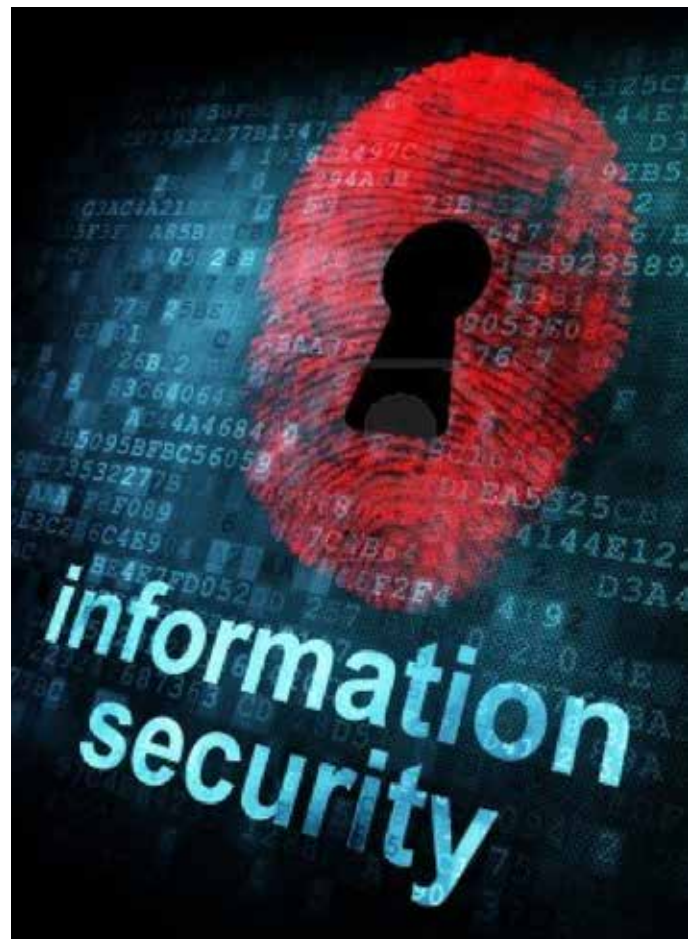
- ekonomskoj,
- vojnoj,
- diplomatskoj i
- informacionoj bezbjednosti

U prve tri sadržana je četvrta. Nema ekonomske, vojne niti diplomatske bezbjednosti bez informacione. Informaciona bezbjednost svake države je nacionalni resurs od najvećeg značaja, te samim tim predstavlja nacionalno blago 21. vijeka. Da bi mogli da se brinemo o njoj, bitno je spoznati je u potpunosti, znati šta su to prijetnje i naći načine i snage da se iste spri-

ječe i otklone.

Zato se sve češće može čuti, da je danas problem "sajber bezbjednosti = problem trenutne ekonomske krize u svijetu".

Informacije postaju sve važnije za nacionalnu bezbjednost uopšte, kako u miru tako i u oružanom su-

kobu. Informaciono-komunikaciona tehnologija stvorila je novo okruženje - sajber (cyber) prostor koji obuhvata stanovnike bilo kojeg dijela svijeta, svih starosnih grupa i društvenih slojeva i koji se mora bolje spoznati. Saglasno ovome, savremeni sukobi su naglašeno praćeni i aktivnostima u sajber prostoru. Oni koji su savladali tehnike sajber ratovanja su u prednosti nad svojim protivnicima.

Zaštita nacionalnih interesa predstavlja primarni strateški cilj svake države u vremenu sve veće dominacije informacionih tehnologija, gdje posjedovanje informacije predstavlja krajnji reprezent ukupne moći.

” Informaciona revolucija transformiše ratovanje, tj. izaziva promjene u načinu kako društvo dolazi u konflikt i kako njihove oružane snage vode oružani sukob. ”

Informaciona revolucija transformiše ratovanje, tj. izaziva promjene u načinu kako društvo dolazi u konflikt i kako njihove oružane snage vode oružani sukob. Više se ne sukobljavaju velike vojske u krvavim i iscrpljujućim borbama. Umjesto toga, male i izuzetno mobilne snage "naoružane" informacijama u realnom vremenu, udaraju velikom brzinom na neočekivanim mjestima. Pobjednik je ona strana koja može brže da eksploatiše informacije, odnosno,

ona strana koja brže analizira, procjenjuje situaciju i reaguje. Velike promjene se dešavaju u tome kako se informacija prikuplja, čuva, obrađuje, predaje, prikazuje i kako su same organizacije organizovane da koriste povećan obim informacija. Informacija postaje strateški resurs. Dominacija u informacionom spektru je, dakle, neophodan uslov za uspjeh i pobjedu u sukobu.

Sajber ratovanje, kao neoružani oblik sukoba, pojavljuje se u miru, ali je i redovni pratilac oružanih sukoba u ratu. Ova činjenica posebno je izražena u savremenim oružanim sukobima.

Brojne zemlje i međunarodne organizacije posvećuju značajnu pažnju bezbjednosti u sajber prostoru. Tako je još na NATO samitu u Pragu, 21. 11. 2002. godine, konstatovano da "NATO mora pojačati svoje sposobnosti u odbrani od sajber napada". Politika sajber odbrane (Syber Defence Policy) NATO-a, usvojena 2008. godine, između ostalog ističe sljedeće:

- NATO mora imati sposobnost da pomogne i zaštiti saveznike od sajber napada;
- Saveznici imaju primarnu odgovornost za zaštitu svojih mreža na nacionalnom nivou;
- Neophodno je preduzeti nove mjere zaštite od sajber napada kao što su: postojanje jednog autoriteta koji će koordinirati nacionalne i mehanizme za odgovor saveznika; uspostavljanje mehanizama za konsultacije; podrška nacionalnim timovima za odgovor u slučaju sajber napada.

Kao prioriteta NATO-a po pitanju sajber odbrane naglašavaju se:

- Zaštita vlastitih mreža;
- Pomoć zemljama članicama NATO i
- Izgradnja partnerstava.

Da se radi o značajnom prioritetu govori i podatak da je NATO akreditovao Stručni centar za sajber odbranu u Estoniji 2008. godine, s ciljem upravljanja sajber odbranom u svim zemljama članicama NATO i pružanja pojedinačne pomoći zemljama članicama u slučaju njihovog zahtjeva.

” Jedan od prioriteta rada administracije predsjednika SAD-a je i bolja organizacija zaštite sajber prostora. ”

Takođe, poznato je i da je jedan od prioriteta rada administracije predsjednika SAD-a bolja organizacija zaštite sajber prostora. To će biti realizovano i novom vladinom strategijom za sprečavanje sajber napada, vođenom od strane koordinатора za sajber bezbjed-

nost (cybersecurity coordinator – cyber czar). On treba da koordinira rad Pentagona, Agencije za nacionalnu bezbjednost (National Security Agency - NSA), Ministarstva za unutrašnju bezbjednost (Department of Homeland Security) i drugih agencija. Dvije vodeće agencije u odbrani SAD-a od sajber prijetnji su Sajber komanda (U.S Cyber Command - CYBERCOM) koja se nalazi pod komandom Strateške komande (US Strategic Command) i koja je odgovorna za odbranu vojske i Ministarstvo za unutrašnju bezbjednost koje je odgovorno za zaštitu drugih vladinih agencija. Nakon formiranja Sajber komande, istoimena komanda vazduhoplovnih snaga (Air Force Cyber Command) postaje 24. Air Force, sa štabom u vazduhoplovnoj bazi Lockland u Teksasu. Zadatak joj je da obezbijedi specijalno obučene kadrove i osposobljene da izvode sajber operacije, potpuno integrisane u vazduhoplovne i specijalne operacije. Tamo je formiran i prvi sajber specijalizovani obavještajni centar (Specialized Cyber Intelligence Centar) sa početnih 400 pripadnika.

Današnji stepen razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija, kao i razvoj sofisticiranih malicioznih programa, stvorio je i novi pojam - "zlonamjerni programi u službi država". Znači, više nije zastupljeno širenje malicioznih programa od strane pojedinaca ili kriminalnih grupa, već i organizovano, od strane određenih država.

” Više nije zastupljeno širenje malicioznih programa od strane pojedinaca ili kriminalnih grupa, već i organizovano, od strane određenih država. ”

Tako, ovom prilikom pominjemo sljedeće zlonamjerne programe: *Stuxnet*, *Duqu* i *Flame*. Pretpostavlja se da je meta svih programa bio Iran. *Stuxnet*, koji je odmah nakon otkrića 2010. godine bio prozvan prvim "sajber" oružjem, ciljao je iranske nuklearne elektrane. Čini se kako je u tome *Stuxnet* bio vrlo uspješan. *Duqu* i *Flame* niješu imali zadatak da nanose štetu, već da špijuniraju. Što se *Flame* tiče, stručnjaci za računarsku bezbjednost navode kako je to najsloženiji zlonamjerni program dosada. Njegova tehnička realizacija ocijenjena je čak 20 puta složenijom nego *Stuxnet*-ova.

Špijunski program "Gauss" je većinom zarazio računare u Libanu. Nagada se kako su SAD i Izrael putem tog programa pratili bankarske transakcije organizacije "Hezbollah". Utvrđeno je da je razvijen na istoj platformi kao i *Flame*. "Shammon" je špijunsko-destruktivni program koji je pogodio "Saudi Aramco", naftnu kompaniju iz Saudijske Arabije. Vjeruje se da je taj zlonamjerni program odgovor Irana

na sajber oružja i naftni embargo. U februaru 2012. godine, poznati proizvođač sigurnosnih rješenja TrendMicro otkrio je kako je sirijski režim koristio zlonamjerni program "Dark Comet", za špijunažu nad protivnicima režima. Zlonamjerni program se širio i putem Skype chat poruka i putem Facebooka. Firma AlienVault je u martu 2012. godine objavila otkriće o napadu na više tibetanskih aktivističkih organizacija. Firma sumnja kako je napad izvršila ista kineska grupa koja se krije iza tzv. "Nitro" napada koji je 2011. godine ciljao američke firme koje se bave hemijskom proizvodnjom, uključujući proizvode koji se koriste u vojnim vozilima. Analiza je pokazala da se zapravo radilo o zlonamjernom programu "Gh0st RAT" koji spada u istu grupu kao i program koji je korišćen u napadu na sirijsku opoziciju.

Iz svega prethodnog, može se zaključiti da su izazovi za nacionalnu bezbjednost jedne države u sajber prostoru veliki i da je nezamisliva odbrana bez dobre međunarodne i dobro koordinisane saradnje.

Stoga, bez obzira da li je država članica NATO-a ili ne, važno je da se oformi ili odredi nacionalna or-

ganizacija koja bi predstavljala centralno mjesto za bezbjednost sajber prostora i zaštitu kritične informacione infrastrukture i čije bi nacionalne obaveze obuhvatale nadzor, upozorenja, procedure oporavka u slučaju potrebe, kao i unapređenje komunikacija i saradnje među vladinim tijelima, privatnim sektorom, univerzitetima i međunarodnim institucijama koje se bave problemom sajber zaštite.

FORMIRANJE CIRT.ME: CRNOGORSKI ODGOVOR NA GLOBALNE SAJBER PRIJETNJE

Formiranje Tima za obradu kompjuterskih incidenata (CIRT – "Computer Incident Response Team") na nacionalnom nivou prepoznato je širom svijeta kao jedan od preduslova i ključnih faktora postojanja nacionalne bezbjednosti. Praktično, nacionalni CIRT tim predstavlja u okvirima pojedinačnih država obaveznu organizaciju - standard koji sve više država prepoznaje i implementira.

Generalna praksa na međunarodnom planu jeste da CIRT/CERT organizacije predstavljaju usko tehnički specijalizovne timove čije ekspertize se razvijaju postepeno tokom godina. Uzimajući za primjer japanski nacionalni CERT (JPCERT) može se primijetiti evolucioni proces kroz koji je taj tim prošao od osnivanja do danas. Nakon što je oformljen 1992. godine pružao je bazične usluge, kao što su obrada računarskih incidenata i analiza rizika, da bi tokom godina postepeno proširivao dijapazon rada koji je obezbjeđivao sve veći broj složenih usluga. Tako je 2007. godine pušten u rad globalni monitoring sistem nazvan „TSUMABI“ u koji je integrisan veliki broj država azijsko-pacifičkog regiona. Japan danas predstavlja jednu od vodećih država iz perspektive informacione bezbjednosti. Više od polovine od ukupnog broja ISO 27001 i 27002 sertifikata izdatih u svijetu nalazi se upravo u Japanu, što je vrlo indikativno ako se uzme u obzir činjenica da je jedan od obaveznih preduslova koje država nameće prilikom javno-privatnog partnerstva upravo posjedovanje ISO sertifikata. Poučeni dugogodišnjim teorijskim, ali što je bitnije i praktičnim iskustvom, japanska državna administracije danas preporučuje posebnu metodologiju razvoja informacione bezbjednosti tzv. „PDCA“ (Plan-Do-Check-Analyze) ciklus, koji se neprestano ponavlja, a u cilju kontinuiranog podizanja informacione bezbjednosti na viši nivo.

Prateći ono što je postala pozitivna praksa u regionu, a i međunarodnoj zajednici, u dijelu adekvatnih modela zaštite od incidenata i zloupotreba na internetu, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije (MIDT) je tokom 2010. godine preduzelo neophodne korake u cilju osnivanja jednog ovakvog tima. Nakon donošenja Zakona o informacionoj bezbjednosti u kojem se precizira da su nadležnosti na polju računarskih i internet incidenata, kao i zaštita od drugih rizika po informacionu bezbjednost, povjereni Ministarstvu za informaciono društvo pristupilo se detaljnoj analizi i izradi plana za uspostavljanje CIRT infrastrukture. Kao partner na projektu izabrana je ugledna organizacija ITU (‘‘International Telecommunication Union’’) kao i njihov tehnički partner IMPACT (‘‘International Multirate Partnership Against Cyber Threats’’).

” Prvi korak u uspostavljanju CIRT tima, u okviru MIDT-a, bio je selekcija adekvatnog kadra. ”

Prvi korak u implementaciji projekta uspostavljanja CIRT tima, u okviru MIDT-a, bio je selekcija adekvatnog kadra. U ovom slučaju bilo je neophodno izabrati pojedince koji zadovoljavaju specijalne kriterijume kao što su: tehnička stručnost iz više oblasti IT-a, visoki stepen motivisanosti, sposobnost brzog prilagođavanja novim tehnologijama, samoinicijativnost, kao i niz drugih elemenata koji bi u krajnjem obezbijedili neometano i adekvatno funkcionisanje Tima kao cjeline.

U kontekstu izbora kadra, prepoznato je da Crnoj Gori, kao relativno maloj državi, nije inicijalno neophodan brojčano veliki tim sa usko specijalizovanim ekspertima iz svih oblasti ICT-a, već su prilikom početne procjene rizika, prijetnji i ranjivosti identifikovane ključne oblasti ICT-a, a zatim je i formiran adekvatan, kvalitativno snažan tim.

Paralelno sa inicijalnom fazom implementacije projekta, radilo se i na razvijanju nekoliko osnovnih sistema za potrebe CIRT tima tokom perioda od 6 mjeseci. U saradnji sa ekspertima iz IMPACT-a koji su boravili u Crnoj Gori, održane su obuke na kojima su tada prisustvovali kako članovi tek formiranog CIRT tima, tako i pripadnici drugih nadležnih državnih organa koji su prepoznati kao bitni na polju sajber bezbjednosti. Takođe, održane su i specifične sajber vježbe i simulacije, a sve u cilju unapređenja spremnosti CIRT tima pri rješavanju sajber incidenata.

Aktivnosti su preduzete i u dijelu adekvatne prezentacije rada samog Tima kroz kreiranje zvaničnog sajta ali i kroz definisanje neophodnog zakonodavnog okvira koji bi dodatno uredio i ojačao mehanizam odbrane i zaštite od incidenata i malverzacija na internetu. Tako su definisani pravilnici i polise koje bliže uređuju način na koji CIRT funkcioniše, kao

i tehnološke mjere neophodne za bezbjednost informacionih sistema. Naime, prepoznato je da bez obzira koliko na primjer bio kvalitetan i siguran „source code“ nekog programa, ukoliko ne postoji sigurnosni pravilnik koje će specificirati korišćenje kompleksnih lozinki, taj informacioni sistem je ranjiv. Stoga možemo reći da se prilikom realizacije CIRT projekta, poslije inicijalne analize postojećih informacionih sistema, sistematički krenulo u izradu pravilnika i procedura i to od osnovnih ka tehnički složenijim stvarima.

Adekvatni kadrovski potencijali CIRT tima, zakonodavni okviri u skladu sa nacionalnim potrebama i međunarodnim standardima, kao i tehnički i logistički kapaciteti po uzoru na najbolja uporedna iskustva u ovoj oblasti - neizostavan su dio u sistemu garantovanja informacione bezbjednosti jedne države. Kroz ispunjavanje onoga što su uslovi postojanja i djelovanja mehanizama odbrane i zaštite od kriznih situacija u domenu informacionih tehnologija, dugoročno se obezbjeđuje stabilan i bezbjedan ambijent za

nesmetano poslovanje i djelovanje na internetu, te realizacija drugih nacionalnih ciljeva država kao subjekata međunarodne zajednice.

CIRT.ME ima dosta aktivnosti koje mora ispuniti u predstojećem periodu, kako kroz jačanje postojećih kapaciteta, tako i kroz davanje smjernica za razvoj lokalnih ogranaka postojeće organizacije i davanja podsticaja za prepoznavanje i pravovremen odgovor na percipirane prijetnje informacionoj infrastrukturi. Kroz odgovoran pristup zahtjevnim obavezama, oblast informacione bezbjednosti biće dodatno unaprijeđen i kroz usvajanje dugoročne strategije, te implementaciju godišnjih akcionih planova koji će uvesti standard u postupanju, kako državnih organa, tako i drugih aktera privatnog i javnog sektora. Vrijeme koje je pred nama biće u svjetlu podizanja svijesti o neophodnosti prisustva timova koji će biti u službi građana i njihove zaštite u svijetu informacionih tehnologija.

digital interiors
For Smart Future

MEP - design and engineering

- High and low voltage
- HVAC
- Plumbing

AUTOMATION

- Hotels
- Office buildings
- Smart homes

COMMUNICATION AND IT

info@digitalinteriors.me
tel: +382 20 662-060
www.digitalinteriors.me

Ul.8.Marta 68/a
81 000 Podgorica, Montenegro

RAZVOJ VOJNO OBAVJEŠTAJNE DJELATNOSTI U CRNOJ GORI (I DIO) OD TUĐEMILA DO OZNE

Piše: Srđan Martinović

Obavještajna aktivnost poznata je još od najstarijih vremena drevnih civilizacija i antičkih naroda. Prvi zapisi na glinenoj pločici, prije četiri hiljade godina, odnose se na prvog poznatog preteču, obavještajca, Banuma iz države Mavi na rijeci Eufkrat, koji javlja svom vladaru da je primijetio sumnjive svjetlosne

signale u neprijateljskom selu. Smatra se da je jedna od najstarijih ljudskih djelatnosti upravo interesovanje o drugima, koja se razvijala sve do današnjih dana. Obavještajna aktivnost je nesumnjivo potreba svakog vladara koji na osnovu informacija donosi ključne odluke od kojih zavisi sudbina zajednice.

PRVI ZAČECI (PROVALIS, VOJISLAVLJEVIĆI, BALŠIĆI, CRNOJEVIĆI, VLADIKAT)

Korijeni obavještajne djelatnosti na tlu Crne Gore sežu još iz vremena rimske provincije Provalis. Poznato je da je Rimsko carstvo imalo razgranatu mrežu svojih dostavljača iz raznih krajeva prostranog carstva. Zasigurno, njihova aktivnost nije mogla zaobići ni Crnu Goru. Nakon formiranja samostalne države Vojislavljevića na prostoru nekadašnje rimske provincije, opasnost od susjeda i drugih moćnih centara postala je svakodnevica. U takvim okolnostima pojačane neprijateljske djelatnosti ka novoj državi, kao i informacije o neprijateljima, postale su izvor njenog opstanka. Dukljanski vladari počinju koristiti trgovce i druge putnike kako bi prikupili podatke o susjednim

zemljama, vojnom stanju, uređenju i namjerama svojih potencijalnih neprijatelja. U tom vremenu jedini izvor informacija bili su upravo trgovci i putnici koji su krstarili zemljom i usputno dostavljali podatke svojim vladarima. Vojislavljevići su u toj službi plaćali ljude koji bi im dostavljali potrebne informacije i, od tada, može se reći da ova djelatnost postaje poluprofesionalna jer uhodama postaje stalna djelatnost, a pri tom su za nju bili redovno plaćani. Upravo koristeći usluge svojih uhoda, knez Vojislav je na temeljima njihovih informacija organizovao uspješnu pobjedu nad vizantijskom vojskom na Tudemilu. Postoji malo podataka o obavještajnim aktivnostima u periodu vladavine Balšića i Crnojevića, ali upravo u tom periodu crnogorsko primorje postalo je teren za djelovanje brojnih stranih povjerenika. Poznato je da su i Balšići i Crnojevići komunicirali sa Mletačkom Republikom preko kurira koji su ujedno bili zaduženi i za

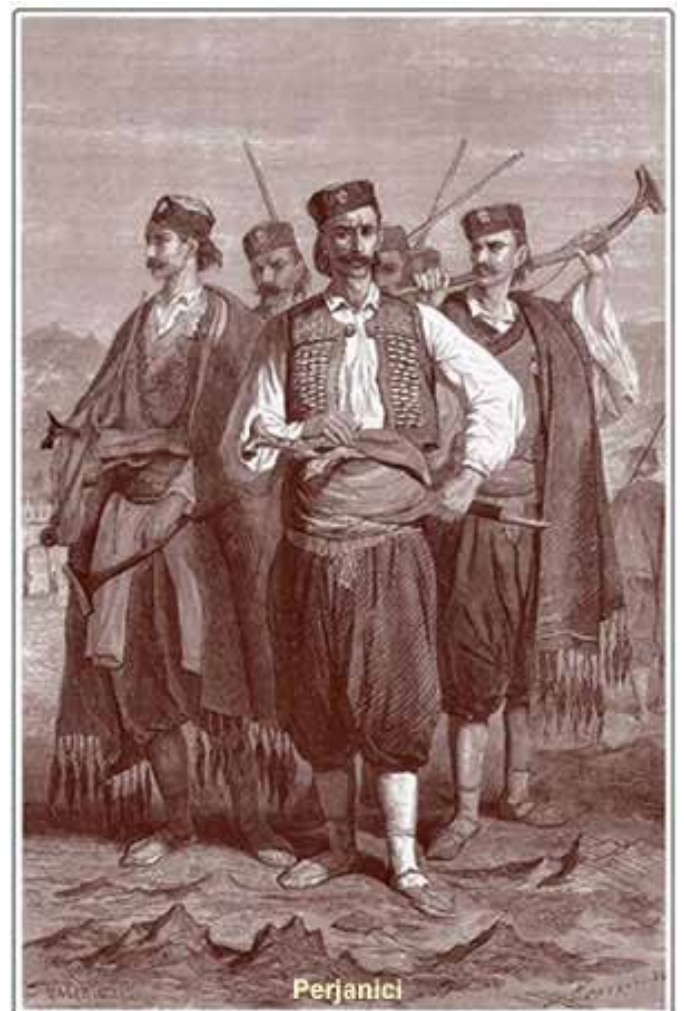
prikupljanje podataka. Za vrijeme Balšića postojalo je Tajno vijeće koje je imalo svoju nadležnost i izvršnu djelatnost. U njihovoj državi, vojno-obavještajnim aktivnostima za vojne potrebe svoje zemlje bavili su se: čelnici, kao vojne starješine i najviši dvorski činovnici; kefalije, kao zapovjednici manjih teritorijalnih jedinica i komandir oružane straže zadužene za bezbjednost građana; te vojvode i velike vojvode kao glavni zapovjednici vojske.

Crnojevići su u svojoj intezivnoj komunikaciji sa svojim prekomorskim susjedima razmjenjivali informacije o turskim kretanjima i aktivnostima. Takođe, poznato je da je Ivan Crnojević preko svojih obavještajnih kanala organizovao odbranu Crne Gore od spoljnog neprijatelja.

USPOSTAVLJANJE (OD VASILIIJA DO KNJAZA DANILA)

Od 17. vijeka obavještajna aktivnost počinje intezivno da se razvija. Uhode crnogorskih vladara izvještavali su o mletačkoj, austrijskoj i turskoj strani, njihovim namjerama i ciljevima protiv Crne Gore. Mletačka Republika je nekoliko puta pokušala ubiti vladiku Danila i Vasilija, ali crnogorski povjerenici su ih sačuvali svojim informacijama. Za vrijeme Šćepana Malog dolazi do formiranja Oružanog odreda, 1774. godine, koji je imao zadatak čuvanja bezbjednosti vladara, sprovođenje njegovih naredbi i obavljanje najpovjerljivijih poslova poput prikupljanja informacija, praćenja stranaca i drugih ličnosti. Odred se sastojao od 10-50 ljudi. Dolaskom na vlast Petra I stvaraju se stabilni organi vlasti, među kojima i Garda 1799. godine koja je brojala oko 180 ljudi. Petar II udara temelje novim organima vlasti 1831. godine kada formira Senat, Perjanike i Gvardiju. Sva tri organa imala su određenu bezbjednosnu funkciju: perjanici su se starali o bezbjednosti vladara i njegovog doma, izvršavali njegova naređenja i obavljali druge tajne poslove; zatim, senatori su organizovali određenu aktivnost u zemlji i inostranstvu koja se odosila na bezbjednost, a Gvardija je bila prisutna na terenu kao produžena vladareva ruka. Njegoševa bezbjednosna služba, iako nevidljiva i neformalna, bila je izuzetno aktivna, a njeni elementi su se često bavili hvatanjem i likvidacijama političkih protivnika. On je, po specijalnom nalogu, slao ljude da žive u druge krajeve i prikupljaju informacije. Tako je poslao i Vula Perovića u Tursku da dostavlja informacije o neprijatelju.

Knjaz Danilo je, još od dolaska na vlast, bio suočen sa jakom opozicijom. U takvim okolnostima, postojanje jakog oslonca njegovoj vlasti bilo je neophodno. U Skadru je postojao važan obavještajni punkt na čijem čelu je bio Filip Lainović. Ubrzo je sproveo reorganizaciju vojske, ali ono što je važno sa aspekta bezbjednosnih poslova jeste formiranje Garde 1855. godine i uvođenje funkcije kabadahije. Garda je imala posebne oznake i sastojala se od po jednog bataljona biranih vojnika svake brigade. Radilo se o elitnim vojnicima, kojima su rukovodili gardijski oficiri. Njihova dužnost je bila bezbjednost vladarevog doma, skladišta, kao i čuvanje vlasti. Kabadahije su imale specifičnu ulogu - njih je bilo od dvoje do petoro, birani su iz najčuvenijih porodica najjačih bratstava. Kabadahije su bili uvijek uz knjaza i to su bili ljudi od povjerenja. Kada je trebalo organizovati povjerljive državne poslove, za to su oni bili zaduženi, oni su ravnali vladarevu vlast po dubini, upravljali perjanicima i djelovali kad god je bilo

Perjanici

potrebno štititi vladara i njegovu volju. Po sadašnjim shvatanjima, njihova uloga je dijelom bila kontraobavještajna i bezbjednosna. Knjaz Danilo je od svog prethodnika naslijedio obavještajnu mrežu u kojoj je najaktivniji bio najpoznatiji crnogorski obavještajac Gligo Vulev Perović. Infiltrirao se u konzulatu, stvorio obavještajnu mrežu saradnika u svim konzulatima. Zahvaljujući njegovim izvještajima, na Cetinju su imali precizne podatke o turskim namjerama, vojnim snagama i držanju albanskih plemena. On je politički i obavještajno djelovao i među albanskim katolicima kod kojih je imao mrežu povjerenika. Gligo Perović je bio klasični vojni obavještajac.

INSTITUCIONALIZACIJA (KNJAZ-KRALJ NIKOLA)

Nakon smrti svog strica 1860. godine, Nikola nasljeđuje njegov prijesto, ali i njegove neprijatelje, a dokaz

tome je atentant na knjaza. Knjaz Nikola 1874. godine formira Kancelariju za vojne poslove u okviru nove državne uprave gdje se organizuju vojni poslovi, ali i povjerljive aktivnosti za potrebe crnogorske države. Već 1879. godine dolazi do formiranja ministarstava koja su imala političke pogranične komesarijate i to na granici prema Kosovskom, Novopazarskom sandžaku, BiH i Albaniji, a bili su zaduženi za propagandni i obavještajni rad. Unutar Ministarstva inostranih poslova organizuje se spoljna obavještajna djelatnost u okviru Političkog odsjeka koje je, između ostalog, bilo nadležno za: povjerljive poslove, čuvanje i prevodenje šifara, uputstva i diplomatsku prepisku, pregled štampe i informacija, kao i davanje uputstava personalu. U ovom odsjeku organizovani su obavještajni poslovi, kriptozastita, usmjeravanje, provjera i bezbjednosna zaštita ljudstva. U okviru Ministarstva vojske postojalo je Generalštabno odjeljenje koje je, između ostalog, bilo zaduženo da prikuplja informacije o drugim armijama, obrađuje te podatke i proučava strategije. Statistički odsjek ovog odjeljenja

imao je zadatak da proučava susjedne predjele o gledištu vojnog dejstva, vrši odabir sigurnih podataka o razmještaju, brojnoj snazi i opštoj spremi susjednih vojnih snaga, kao i da sprovodi izviđanje i sređivanje dobijenih podataka, kao i evidenciju vojnih lica.

Takođe, unutar crnogorske vojske, postojali su izviđači čiji je zadatak bio osmatranje terena i dostavljanje podataka o neprijateljskim jedinicama i njihovim pokretima. Radilo se o trupnom obavještajnom radu. Kralj Nikola je lično koordinirao radom sopstvenih obavještajnih mreža domaćih i stranih povjerenika. Često o tim aktivnostima nije nikog obavještavao, tako da je većina imena ostala tajna. Po njegovim instrukcijama, i maršali dvora su organizovali određene obavještajne aktivnosti. Može se reći da je kralj nezvanično imao ličnu službu bezbjednosti kojom su rukovodili njegovi najpouzdaniji ljudi, često paralelno sa drugim funkcijama. Stoga, tadašnja Crna Gora imala jako razgranatu mrežu obavještajaca u zemlji i inostranstvu.

VOJNA SLUŽBA KRALJEVINA SHS I JUGOSLAVIJA (1918-1941)

Stvaranjem Kraljevine SHS 1918. godine, potreba za kvalitetnijim bezbjednosnim sistemom znatno je porasla jer se radilo o mladoj državi kojoj su prijeteći, kako brojni unutrašnji neprijatelji utemeljeni na teritorijalnom i etničkom principu, tako i moćni spoljni neprijatelji. Počelo je stvaranje novog unificiranog obavještajno-bezbjednosnog sistema. Unutar Ministarstva vojske i mornarice formirana su tri odjeljenja: Vojno-obavještajna služba, Kontraobavještajna služba i Šifransko odjeljenje. Primarni zadaci ovih vojnih obavještajaca bili su: prikupljanje informacija o stranim armijama i državama, zaštita i bezbjednost vojnika, objekata i same države, ali dijelom i borba protiv unutrašnjih protivnika režima. Važno je istaći da je tokom borbi sa okolnim BRIGAMA (Bugarska, Rumunija, Italija, Grčka, Albanija, Mađarska i Austrija) Kraljevine, ova vojna služba razvila značajne tehnike i stvorila obučeni kadar koji je posebno bio jak pred sam početak Drugog svjetskog rata. Interesantno je to da je kralj Aleksandar imao ličnu tajnu službu koja je bila infiltrirana u svim jugoslovenskim vladama, a njome je rukovodio obavještajac Petar Živković.

PERIOD II SVJETSKOG RATA (1941-1945)

U toku Drugog svjetskog rata podjela na partizane, četnike i druge nacionaliste odrazila se i na samu vojno-obavještajnu službu. U periodu rata zapravo se radilo o vojno-političkoj službi koja je, s jedne strane, imala za cilj tipične vojne aktivnosti, a s druge strane, političko-propagandni rad u cilju povećanja sljedbenika jednog od pokreta. Narodnooslobodilački pokret takođe je organizovao obavještajnu djelatnost za potrebe svoje borbe i revolucije. Na savjetovanju u Stolicama postavljene su osnove jedinstvene obavještajne službe. Uputstvima Josipa Broza u maju 1942. godine formiran je 2. odsjek pri Vrhovnom štabu NOV i POJ-a. Tajnim dokumentom postavljeni su temelji jedne savremene obavještajne organizacije koja će obilježiti decenije koje su slijedile. Brozovim dekretom 13. maja 1944. godine formirano je Odjeljenje zaštite naroda – OZNA, koje je imalo za cilj garanciju očuvanja demokratske vlasti u FDJ kroz izgradnju i osposobljavanje organa državne bezbjednosti, pružalo je čvrst oslonac vojsci u borbi protiv okupatora. Dužnosti OZNA-e su bile: a) politička

obavještajna i kontraobavještajna služba na okupiranoj teritoriji i inostranstvu, b) kontraobavještajna aktivnost na oslobođenoj teritoriji i c) kontraobavještajna aktivnost u vojsci.

Četničke formacije imale su organizovanu sopstvenu službu koja je velikim dijelom naslijeđena od ostataka vojske Kraljevine Jugoslavije. U tom političkom pokretu djelovalo je Obavještajno odjeljenje Komande srpske državne straže i Obavještajni odsjek u štabu Srpskog dobrovoljačkog štaba.

Na teritoriji Crne Gore organizovanu obavještajnu aktivnost preko svoje službe imao je i nacionalistički

pokret pod nazivom Zelenaši. Posebno je zanimljivo ime jednog njihovog obavještajca Grin, koji je prema izvještajima znao dosta o svom poslu.

PERIOD NAKON II SVJETSKOG RATA (1945-1992)

Odjeljenje zaštite naroda imalo je četiri odsjeka po tri sekcije. Prvi odsjek se bavio obavještajnim radom na okupiranoj teritoriji i inostranstvu, bio je nadležan da organizuje obavještajnu mrežu povjerenika na tuđoj teritoriji, prikupljanje podataka o neprijateljskim vojnim, policijskim i agenturnim podacima. Upravo iz njega je nakon rata nastala Vojno-obavještajna služba JNA. Treći odsjek OZNA-e bio je zadužen za kontraobavještajnu aktivnost i bezbjednost oružanih snaga, otkrivanje i suprotstavljanje djelovanju stranih obavještajnih službi. Iz ovog odsjeka 1946. godine nastala je vojna Kontraobavještajna služba KOS. Nakon rata počinje i školovanje obavještajnog kadra u zemlji i inostranstvu, najčešće u tadašnjem SSSR. Ove dvije vojne službe bile su čuvari socijalističkog režima - revnosni sljedbenici i zaštitnici revolucionarnih tekovina. Djelatnost ovih službi često se nije ograničavala svojim okvirom rada već je zadirala u sve pore društva. Obavještajci su obavezno bili provjereni partijski kadrovi, prekaljeni ratni veterani, komesari, narodni heroji. Odanost partiji pokazivala se u službi, a ona je bila i dobar filter za dalja napredovanja. Usvajanjem Zakona o narodnoj odbrani 1969. godine došlo je do integrisanja cjelokupnog sistema bezbjednosti.

Uprava bezbjednosti Generalštaba JNA bila je tvrd bedem komunističkog režima. Vojna služba unutar države imala je zadatak obračuna sa protivnicima režima i držanje linije unutar same armije. Ideološki, do kraja obojana vojna služba nije bila spremna da se suoči da nadolazećim nacionalizmom i raspadom SFRJ. Vojne službe nijesu bile u mogućnosti da odgovore na proces koji je otpočinjao. Država koju su branile ove službe se raspadala, a one nijesu bile spremne da joj pomognu. Postojanje različitih interesa različitih naroda koji su činili Jugoslaviju odrazilo se i na same vojne službe.

2BS (TO BE SECURE) FORUM 2014

29 - 31. MAJ

2BS FORUM (To Be Secure Forum) je vodeći političko-bezbjednosni forum u jugoistočnoj Evropi koji se bavi pitanjima globalne, euro-atlantske sigurnosti i sigurnosti u jugoistočnoj Evropi. Pod nazivom "NATO u 21. vijeku: moderni izazovi i nova područja djelovanja", četvrti 2BS Forum se dotakao nekih od najvažnijih pitanja međunarodnih odnosa i bezbjednosti. Ove godine okupio je značajan broj donosioca odluka, visokih zvaničnika, ambasadora, diplomata, stručnjaka i analitičara - oko 400 gostiju koji su dokaz kvaliteta ovog događaja.

Ovogodišnji 2BS Forum obilježio je i nekoliko važnih jubileja: pet, deset i petnaest godina od NATO proširenja, 20. godina Partnerstva za mir i 60. godišnjicu Svjetske organizacije atlantske povelje (ATA).

Također, u sklopu ovogodišnjeg 2BS foruma je održan i jubilarni 60-ti Samit šefova Atlantskih saveza koji je prvi put od osnivanja Svjetske organizacije atlantske povelje (ATA) održan van sjedišta u Briselu.

OBILJEŽAVANJE OSAM GODINA OD OSNIVANJA ATLANTSKOG SAVEZA CRNE GORE

10. OKTOBAR 2014

Atlantski savez Crne Gore je neformalnim okupljanjem članova obilježio osam godina postojanja. Tom prilikom predsjednik Atlantskog saveza Crne Gore, dr Savo Kentera je uručio i zahvalnice pripravnicima koji su u Atlantskom savezu uspješno završili devetomjesečni pripravnički rad.

